

Opinnäytetyö YAMK

YAMK Sosiaali- ja
terveysalan

2019

Sanna Afonne

PEDAGOGINEN TOIMINTA JA DOKUMENTOINTI VARHAISKASVATUKSESSA

OPINNÄYTETYÖ YAMK | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma/ Sosionomi YAMK

Kevät 2019 | 61 sivua, 3 liitesivua

Afonne Sanna

PEDAGOGINEN TOIMINTA JA DOKUMENTOINTI VARHAISKASVATUKSESSA

Tarkastelen opinnäytetyössäni uuden varhaiskasvatussuunnitelman valossa pedagogista toimintaa ja dokumentointia varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) velvoittaa varhaiskasvattajia käyttämään pedagogista dokumentointia aiemmin käytetyn dokumentoinnin sijaan. Varhaiskasvatussuunnitelman viitekehys antaa kehittämisprojektin toiminnalle raamit ja pedagogista toimintaa tarkastellaankin oppimisen alueiden näkökulmasta. Kehittämisprojektin painopisteitä ovat varhaiskasvatussuunnitelman suuntaisesti varhaiskasvatuksen toimintaympäristön rakentaminen, leikin merkitys lasten oppimiselle sekä pedagogisen dokumentoinnin toteuttaminen varhaiskasvatuksessa.

Kehittämisprojektin toimintaympäristönä on Vaasan varhaiskasvatuksen vuoropäivähoidon yksikkö. Kehittämisprojektissa kuvataan kasvatushenkilöstön oppimisprosessia pedagogisen dokumentoinnin osalta. Vaasassa on otettu käyttöön pedagogisen dokumentoinnin lomake, jonka käyttöä opettelemme työyhteisössä. Kehittämisprojektin tavoitteena on nostaa vuoropäiväkodin henkilöstön osaamistasoa pedagogisen dokumentoinnin prosessissa.

Projektille asetettiin kaksi kehittämistehtävää. Ensinnäkin tarkastellaan pedagogisen dokumentoinnin lomakkeen käyttöä vuoropäiväkodissa. Henkilökunnan osaamisen tasoa kartoitettiin kahdella työyhteisölle tehdyllä kyselyllä. Toisena kehittämistehtävänä oli opetusvideon tekeminen vuoropäiväkodin varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamisesta oppimisen alueiden näkökulmasta sekä pedagogisesta dokumentoinnin prosessista. Kehittämisprojektin tarkoituksena on videon kautta tuottaa toimintamalleja tai tapoja toteuttaa uutta vasua, joka voi toimia esimerkkinä muille varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Opetusvideon avulla voidaan esitellä myös päiväkodin toimintaa vanhemmille ja muille vieraille.

Kehittämisprojekti kesti yhteensä noin 2 vuotta, vuosina 2017- 2019. Kehittämisprojektissa on toimintatutkimuksellinen lähestymistapa, jonka lähtökohtana on tarve muutokseen varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti. Kehittämisprojektissani tarve lähtee siitä, että uusi normi haastaa työntekijät uudenaiseen ajatteluun. Toiminnan arvioimiseen käytämme uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti pedagogista dokumentointia sekä pedagogisen dokumentoinnin lomaketta. Kehittämisprojektin menetelmien tukena käytetään spiraalista mallia, jonka kautta pyritään toiminnan jatkuvaan arviointiin ja kehittämiseen. Kehittämisprojektin raportti on kuvaus varhaiskasvattajien oppimisen prosessista ja oppivasta työyhteisöstä. Projektin aikana keskityttiin syventämään varhaiskasvattajien osaamista, jonka tulokset näkyvät konkreettisesti opetusvideolla.

ASIASANAT:

Pedagoginen toiminta, pedagoginen dokumentointi, varhaiskasvatus, toimintaympäristö, syklisyys, vuoropäivähoito

MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Master of Social services

2019 | 61 pages, 3 pages in appendices

Sanna Afonne

PEDAGOGICAL ACTIVITY AND DOCUMENTATION IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION

In this thesis pedagogical activity and documentation is considered in light of new national plan for early childhood education (2016). This national plan is obligatory for all professionals who work in early education and it involves principles for using pedagogical documentation. It gives pedagogical framework for everybody in the field early education. The focus points of the thesis are building a operational environment, meaning of children playing for learning, and pedagogical documentation.

This report of a development process works happens in shift-daycare in Vaasa. It is description of learning process for the whole staff. In Vaasa we have our own form for pedagogical documentation. The aim of this development process is to build up the know-how of our staff in the daycare. Based on the goals two development tasks were risen. First is to study the use of form for pedagogical documentation. This was done by two different surveys filled by the staff. Second task were to film an educational video about pedagogical activity and documentation is considered in light of new national plan for early childhood education. The aim of the video was to create or to produce different operational models for the all to use in the field or early childhood education. The another aim of the film was tell, how the early education teachers and other use pedagogical documentation in everyday learning processes.

The whole development project last about two years from 2017 to 2019. The project follows the spiral model where the continuous evaluation is emphasized. The spiral model is part of activity analysis process. The need for the whole changing process is that new national plan for early childhood education (2016) demands for the new standard in the national field of early childhood education. In Vaasa the form of pedagogical documentation is also used to help in evaluation of the work of the teachers in early childhood education.

This thesis is description of learning process and how the whole work community in shiftdaycare is able to learn from each other and together in the light of new national plan for early childhood education (2016). The results of the whole learning process is seen in the educational video that was filmed during the development project.

KEYWORDS:

Pedagogical activity, Pedagogical documentation, early childhood education, operational environment, spiral model, shift-daycare

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISPROJEKTIN LÄHTÖKOHDAT	7
2.1 Kehittämiprojektin tarve	7
2.2 Kehittämiprojektin tavoite ja keskeiset tehtävät	7
2.3 Projektihankkeen toimintaympäristö	8
3 VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ	10
3.1 Varhaiskasvatuksen ja päivähoidon määritelmä	10
3.2 Varhaiskasvatuksen perusteet ja lainsäädäntö	13
3.3 Toimintaympäristön merkitys	15
3.4 Leikin merkitys oppimiselle varhaiskasvatuksessa	16
4 PEDAGOGINEN DOKUMENTOINTI VARHAISKASVATUKSESSA	18
4.1 Pedagoginen toiminta ja dokumentointi	18
4.2 Varhaiskasvatussuunnitelma ja oppimisen alueet	22
4.3 Pedagogisen dokumentoinnin prosessi	26
5 KEHITTÄMISPROJEKTIN ETENEMINEN	32
5.1 Kehittämiprojektin vaiheet ja eteneminen	32
5.2 Menetelmät, aineistot ja analyysi	35
6 KEHITTÄMISPROJEKTIN TULOKSET JA TUOTOKSET	41
6.1 Pedagoginen dokumentointi vuoropäiväkodissa	41
6.2 Opetusvideon tekeminen vuoropäiväkodissa	48
7. KEHITTÄMISPROJEKTIN YHTEENVETO JA ARVIOINTI	51
7.1 Projektin yhteenveto	51
7.2 Projektin arviointia	54
7.2 Projektin jatkotavoitteet	57
LÄHTEET	58

LIITTEET

- Liite 1. Kartoittavat kyselyt
Liite 2. Lupakysely vanhemmille.

KUVAT

Kuva 1. Mindmap lasten tutkimusprojektista.	42
Kuva 2. Lasten äänestys esitettävistä lauluista ja toiveet kotileikki-tilaan.	43
Kuva 3. Tiimien erilaisia tapoja tehdä pedagogista dokumentointia.	44
Kuva 4. Alle kolmevuotiaiden ryhmän pedagogista dokumentointia.	45
Kuva 5. Pedagogisen dokumentoinnin seinä valokuvin.	46
Kuva 6. Seesaw sovellus pedagogisen dokumentoinnin tukena.	47
Kuva 7. Opetusvideon sisältöalueet.	49

KUVIOT

Kuvio 1 Vaasan varhaiskasvatus alueittain. (Vaasan varhaiskasvatus 2016)	9
Kuvio 2 Pedagogisen toiminnan viitekehys. (Opetushallitus 2019c)	23
Kuvio 3. Oppimisen alueet. (Opetushallitus 2019b)	24
Kuvio 4. Pedagogisen dokumentoinnin prosessi. (mukaellen Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 79).	28
Kuvio 5 Pedagogisen dokumentoinnin lomake Vaasassa.	30
Kuvio 6. Kehittämiprojektin syklisyys ja reflektiivisyys. (Mukaellen Salonen ym. 2017, 53)	33
Kuvio 7. Projektin eteneminen syklisesti menetelmittäin 2017-2019.	36

1 JOHDANTO

Kehittämiprojektini idea alkoi jo hautumaan aloittaessani maisterin opintojani syksyllä 2017. Samaan aikaan varhaiskasvatuksessa otettiin käyttöön uusi varhaiskasvatussuunnitelma. Varhaiskasvatussuunnitelmasta käytetään yleisesti lyhennettä vasu. Uuden normin käyttöönotto vaatii varhaiskasvatuksen työntekijöiltä uuden toimintatavan opettelemista. Varhaiskasvatussuunnitelman velvoittavuus kannustaa varhaiskasvatuksen ammattilaisia tarkastelemaan kriittisemmin toimintaansa, sillä se painottaa enimmäkseen enemmän pedagogista kokonaisuutta (Ahonen 2017, 16).

Tämän vuoksi aloin maisteriopintojen päättötyönä suunnittelemaan projektia syksyllä 2017. Kehittämiprojektin painopisteitä ovat vasun suuntaisesti varhaiskasvatuksen toimintaympäristön rakentaminen, leikin merkitys lasten oppimiselle sekä pedagogisen dokumentoinnin toteuttaminen varhaiskasvatuksessa. Uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan aiempaa suositusta tarkemmin oppimisen alueet, jotka tukevat yhtenäisen toimintakulttuurin luomista (Ahonen 2017, 17).

Valitsin kehittämiprojektini tavoitteeksi varhaiskasvattajien osaamistason nostamisen suhteessa uuden varhaiskasvatussuunnitelman periaatteiden soveltamiseen arjessa. Erityisesti itse halusin oppia enemmän pedagogisen dokumentoinnin toteuttamisesta arjen työssä. Siksi valitsin projektin kehittämistehtäviksi kartoittaa pedagogisen dokumentoinnin toteuttamistapoja sekä opetusvideon tekemisen työyhteisöllemme vuoropäiväkodissa. Suuressa työyhteisössä on hyvin erilaisia tapoja oppia ja muutos vastarintaakin esiintyy paljon. Opetusvideota työstettiin yhdessä ohjausryhmän kanssa ja se otettiin hyvin vastaan työyhteisössä ja henkilöstö antoi palautetta sen toimivuudesta.

Kehittämiprojekti aloitettiin tammikuussa 2018 projektissa mukana olleen vuoropäiväkodin henkilöstön kehittämispäivän yhteydessä. Alun perin projektin piti päättyä joulukuussa 2018, mutta se saatiin päätökseensä vasta keväällä 2019. Kehittämiprojektini alkuperäinen suunnitelma on muokkaantunut paljon projektin edetessä. Olen itse oppinut projektin edetessä, miten hidasta työyhteisön oppimisprosessi voi olla. Aluksi tarkastelen kehittämiprojektin lähtökohtia ja tarkoitusta lähemmin. Seuraavaksi esittelen varhaiskasvatuksen muuttuneen toimintaympäristön, varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) sekä muun ajankohtaisen teorian valossa. Oppimisen alueet toimivat projektin, opetusvideon, näkökulmana pedagogisen dokumentoinnille. Lopuksi tarkastelen projektin tuloksia ja tuotoksia sekä projektin oppimisprosessia.

2 KEHITTÄMISPROJEKTIN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Kehittämiprojektin tarve

Päiväkodissamme ja lastentarhanopettajien koulutuspäivissä olemme keskustelleet tavoista ja menetelmistä, miten saada eri-ikäisten mielenkiinnon kohteet esille päiväkodin arjessa. Lisäksi työyhteisönä olemme pohtineet, miten pedagogista toimintaa voisi suunnitella yhdessä lasten kanssa. Toisinaan olen kuullut kasvattajien pohtivan, miten sekä lasten että heidän perheidensä osallisuus voitaisiin huomioida paremmin sekä innostaa heitä osallistumaan toiminnan suunnitteluun. Nämä asiat ovat nousseet esille myös keskustellessani esimieheni kanssa kehittämiprojektin tarpeesta (Rintala 2017).

Lastentarhanopettajilla on jo käytössään menetelmiä, joilla voidaan saada selville lasten mielenkiinnon kohteet. Näitä ovat lasten leikin ja toiminnan havainnointi ja dokumentointi sekä heidän saduttamisensa. (Rintala 2017.) Varhaiskasvatuskaavaketta ei täytetä muodon vuoksi, vaan siinä on otettu huomioon lasten ja vanhempien näkemykset siitä, mitä lapsi haluaa oppia sekä siihen kirjataan tavoitteita toiminnalle, ei lapselle. Suunnitelmaan kirjataan sellaisia toiminnan tavoitteita, joita on mahdollista toteuttaa päiväkodin arjessa. (Heiskanen, 2017.) Sen sijaan, että suunniteltaisiin toimintaa valmiiksi etukäteen, kasvattajien tulisi painottaa pedagogista dokumentoinnin prosessia. Tällöin toteutunutta toimintaa voidaan verrata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja arvioida, miten vasun eri toiminta-alueet ovat toteutuneet toiminnassa. (Hämeenlinnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 80-83.)

2.2 Kehittämiprojektin tavoite ja keskeiset tehtävät

Kehittämiprojektin tavoitteena on nostaa päiväkodin kasvattajien osaamistasoa pedagogisen dokumentoinnin osalta. Tämän lisäksi tavoitteena on tukea kasvattajia, erityisesti lastentarhanopettajia, dokumentoimaan lasten kanssa tehtävää toimintaa ja leikkejä pedagogisten tavoitteiden mukaisesti. Pedagoginen dokumentointi on kasvattajien työkalu tuodessaan lapsille ja vanhemmille esille lapsiryhmän pedagogista toimintaa. Kehittämiprojektin tuotoksena syntyvä video on tarkoitus toimia opetusvälineenä, jotta kasvatushenkilöstön osaamista voidaan nostaa. Projektin päätyttyä, videon ja raportin kautta, päiväkodin pedagoginen johtaja saa kokonaiskuvan kasvattajien osaamisesta ja kehittymishaasteista. Tämän pohjalta hän voi kohdentaa henkilöstölle suunnattua koulutusta ja ohjausta jatkossa sekä suunnitella tarvittavaa koulutusohjelmaa henkilöstölle

seuraavalle toimintakaudelle. Kehittämiprojektin lopussa voi kasvatushenkilöstö myös pohtia omaa ammatillista kasvuaan, jonka pohjalta he voivat asettaa uusia tavoitteita itselleen kasvattajana ja opettajana.

Kehittämiprojektin tehtävät:

1. Pedagogisen dokumentoinnin lomakkeen käyttö vuoropäiväkodissa.
2. Opetusvideon tekeminen vuoropäiväkodin varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamisesta oppimisen alueiden näkökulmasta sekä pedagogisesta dokumentoinnin prosessista.

Vaasassa meillä on jo tehtynä lomake pedagogiseen dokumentointiin, jonka käyttöä opetellaan. Tämän vuoksi kehittämiprojektin tehtävänä on valmistaa opetusvideo pedagogisesta dokumentoinnista ja tehostaa pedagogisen dokumentoinnin lomakkeen käyttöä arjessa. Opetusvideon tarkoituksena on avata käytännön kokemusten kautta, mitä pedagoginen toiminta ja dokumentointi tarkoittavat varhaiskasvatuksessa ja erityisesti vuoropäiväkodissa. Videon tarkoituksena on toimia myös malliesimerkkinä siitä, miten varhaiskasvatussuunnitelmaa voidaan toteuttaa käytännössä. Lisäksi videon tarkoituksena on palvella kasvatushenkilöstön koulutustilaisuuksissa keskustelun avaajana ja pohjustuksena sekä vanhempainilloissa ikkunana päiväkodin arkeen.

2.3 Projektihankkeen toimintaympäristö

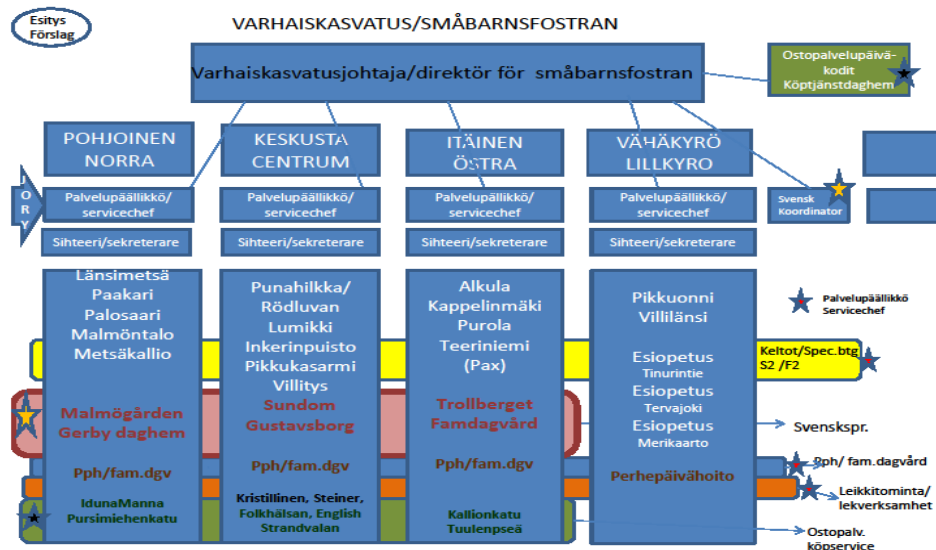
Kehittämiprojekti toteutetaan Vaasassa, kaksikielisessä vuorohoitopäiväkodissa. Päiväkoti palvelee niitä perheitä, joissa vanhemmat työnsä luonteesta johtuen tarvitsevat lapsilleen ilt-, yö- ja viikonloppuhoitoa. Punahilkan päiväkodin toiminnassa noudatetaan Vaasan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa. Päiväkodin toiminnassa mahdollistetaan lasten osallisuus kuuntelemalla lasta. Teematyöskentelyä toteutetaan pienryhmissä, joiden kokoonpano vaihtelee lasten iän ja toiminnan mukaan. Tavoitteellista varhaiskasvatusta toteutetaan myös iltapäivisin, iltaisain ja viikonloppuisin. (Punahilkan päiväkotit 2018; Rintala 2017.)

Päiväkodissa on kaksi hallinnollista johtajaa, joista toisen vastuualueena on pedagoginen johtajuus. Johtajat ja varajohtajat muodostavat yhdessä päiväkotimme johtoryhmän. Vuoropäiväkodissa henkilökuntaa on noin 70, joista kolme on varajohtajaa. Jokaisessa yli kolmevuotiaiden päiväryhmissä on kaksi lastentarhanopettajaa sekä yksi lastenhoitaja. Alle kolmevuotiaiden päiväryhmässä on yksi lastentarhanopettaja ja kak-

si lastenhoitajaa. Vuorohoitoryhmissä on kahden lastentarhanopettajan lisäksi 4-6 lastenhoitajaa riippuen lapsiryhmän koosta ja aukioloajoista. Päiväkodissa lapsia on yhteensä noin 230. Kolme ryhmistä ovat ruotsinkielisiä. Päiväkodin kahdestatoista ryhmästä seitsemän ryhmää ovat auki maanantaista perjantaihin 6.30-17. (Punahilkan päiväkotit 2018.)

Kahdessa päiväkodin ryhmistä järjestetään ympärivuorokautista hoitoa. Kolmessa muussa vuorohoitoryhmissä on päivä-, -ilta ja viikonloppuhoitoa, lasten hoidontarve huomioon ottaen. Näissä vuorohoitoryhmässä järjestetään hoitoa 6.30-21.30 maanantaista sunnuntaihin. Vuorohoitoryhmissä on enemmän aikuisia ja lapsiryhmät voivat olla suurempia, sillä kaikki lapset eivät ole yhtä aikaa paikalla. Tämän vuoksi pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen asettaa erilaisia haasteita. Pedagogista toimintaa ei ole vain tiettyyn aikaan päivästä vaan koko toiminnan tulee olla pedagogisesti perusteltua lapsen läsnäoloaikana. (Punahilkan päiväkotit 2018; Rintala 2017.)

Vaasan kaupungin varhaiskasvatusorganisaatio jaetaan neljään osaan, pohjoisen, keskuksen, itäisen ja Vähänkyrön alueeseen (Kuvio 1). Vuoropäiväkotit kuuluvat keskuksen alueeseen.

Kuvio 1 Vaasan varhaiskasvatus alueittain. (Vaasan varhaiskasvatus 2016)

3 VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

3.1 Varhaiskasvatuksen ja päivähoidon määritelmä

Suomalaisen päivähoitojärjestelmän erityispiirre on subjektiivisen oikeuden takaaminen lapsille varhaiskasvatukseen (Fonsen 2014, 16.) Varhaiskasvatus käsitteenä on otettu ensimmäinen kerran käyttöön vuonna 1974. Käsitettä käytettiin varhaiskasvatuksen henkilökunnan koulutuskomitean mietinnössä. Nimitys varhaiskasvatus korvasi alle kouluikäisten lasten kasvatuksen ja hoidon- ilmaisun. Varhaiskasvatus käsite vastaa englanninkielistä vastinetta early childhood education. Varhaiskasvatusta voidaan käsitellä käytännön toiminnan, yliopistollisen oppiaineen ja tieteenalan näkökulmasta. (Eerola-Pennanen ym. 2017, 21.) Suomessa varhaiskasvatusta toteutetaan vaihtelevissa toimintaympäristöissä, joita ovat päiväkodit, perhepäivähoito ja avoin kerhotoiminta. Karilan (2016) mukaan enemmistö varhaiskasvatukseen osallistuvista suomalaisista lapsista osallistuu päiväkodissa järjestettävään toimintaan (Karila 2016, 13).

Päivähoidosta voidaan käyttää kahdenlaista määrittelyä, suppeampaa ja laajempaa. Suppeammassa merkityksessä päivähoito sisältää hoidon, kasvatuksen ja opetuksen perustehtävän. Laajemman merkityksen mukaan siihen kuuluu vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö, verkostotyö ja lastensuojelun tukitoimet. Hoitoon kuuluu lapsen perustarpeista huolehtiminen ja kasvatuksellinen pedagogiikka, turvaten lapselle kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja turvallisuuden. Verkostotyön merkitys korostuu erityisesti lapsen kehityksen pulmatilanteissa, jolloin tarvitaan neuvoloiden, sosiaalityön, lastensuojelun, perhetyöntekijöiden, eri terapeuttien ym. samankaltaisten tahojen yhteistyötä. Tärkeimmät yhteistyökumppanit ovat tietysti lapsen vanhemmat. Lastensuojelun tukitoimena päivähoito on merkityksellinen silloin, kun lastensuojelun työntekijät suosittelevat tai velvoittavat perhettä viemään lapsensa päivähoitoon. Yleisesti lapsen päivähoito tukee myös perheiden kotikasvatusta. (Koivunen 2009, 11-16.)

Suomalainen päivähoito edustaa pohjoismaista educare- mallia, jossa yhdistyy lasten hoito ja kasvatus (Fonsen 2014, 17). Yleisen länsimaisen käsityksen mukaan osana hyvää lapsuutta kuuluu osallistua päiväkotien ja esiopetusten kaltaisten instituutioiden toimintaan. Institutionaalisella toiminnalla tarkoitetaan sitä, että lapset osallistuvat ammattilaisten toteuttamaan ryhmämuotoiseen kasvatukseen ja opetukseen. Toimintaa säädellään usein lainsäädännön ja opetussuunnitelmien kautta. Maailmanlaajuisesti institutionaalisen kasvatuksen asema on vahva. Eri maissa on omat historiansa koulu-

tus- ja kasvatustajien toimintakulttuurinsa. Nämä vaikuttavat siihen, mitä nimitystä käytetään ja minkä ikäisenä lapsi aloittaa institutionaalisen kasvatuksen. Toimintaa voidaan kutsua kouluksi, päivähoidoksi tai varhaiskasvatukseksi tai siitä voidaan käyttää muuta nimitystä eri maissa. (Karila 2016, 9.)

Nykyään puhutaan elinikäisestä oppimisesta ja varhaiskasvatus on osa tätä ketjua. Varhaiskasvatus rinnastetaan perusopetukseen ja siinä korostuu enemmän lapsen oikeus ja näkökulma kuin vanhempien tarve. Varhaiskasvatus nähdään yleisesti hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuutena, johon liittyy tärkeänä osana kasvattajien ja vanhempien yhteistyö. Lasten leikki on oppimisen perustana varhaiskasvatuksessa ja tavoitteena on tukea lasten hyvinvointia ja kehitystä. Pohjoismaisen käsityksen mukaan varhaiskasvatuksessa korostuu yksilöllisyyden huomioiminen, jota tukee lasten henkilökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. (Eerola-Pennanen ym. 2017, 26-27.) Päivähoidosta alettiin käyttää nimitystä varhaiskasvatus 2000-luvulla, joka on ollut varhaiskasvatuksen kehittämisen aikaa. (Karila 2013, 34.)

Varhaiskasvatus nähdään nykyään osana koulutusjärjestelmää. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin keskeisenä osana on oppiva yhteisö ja tavoitteena on oppimista edistävä ja turvallinen oppimisympäristö. Toiminnan laatuun vaikuttaa varhaiskasvatuksen yhteisesti hyväksytyt arvot ja periaatteet, työtä ohjaavat normit ja tavoitteet, oppimisympäristö ja työtavat. Toiminta täytyy olla organisoitua, jotta henkilöstön osaaminen, ammatillisuus ja innostus toiminnan kehittämiseen on hyödynnetty lasten kasvun ja oppimisen tukemiseen. (Komi 2017, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.) YK lasten oikeuksien sopimus takaa lasten oikeuden osallistua varhaiskasvatukseen ja kouluun. Lisäksi lapsen näkemystä tulee kunnioittaa ja häntä tulee kuulla. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää huomioida lasten perusoikeudet ja itsemääräämisoikeus. (Sheridan & Pramling-Samuelsson 2001, 170.)

Varhaiskasvatusta ohjaa vuonna 2016 julkaistu varhaiskasvatussuunnitelma, joka sitoo varhaiskasvatuksessa työskentelevät noudattamaan sitä työssään. Sen mukaan varhaiskasvatukseen kuuluu lasten kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen. Varhaiskasvatukseen tulisi edistää myös lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäistä heidän syrjäytymistään. Varhaiskasvatuksessa opittujen tietojen ja taitojen tulee vahvistaa lasten aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Varhaiskasvatus mahdollistaa huoltajien osallistumisen työelämäänsä tai opiskeluun tukien heitä lasten kasvatustyössä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.)

Suomalaisen päivähoiton järjestelmän historia ulottuu sotien jälkeiseen aikaan, jolloin yhteiskunnan muutosprosessiin kuului maalta muutto kaupunkiin ja naisten työllistyminen. Nykyisen muotoisen päivähoitojärjestelmän luominen alkoi päivähoitolaista tehdyn lain (36/1973) jälkeen vuonna 1973. Päivähoitoa määritteli pitkään sosiaalihuolto ja päivähoitoa kehitettiin palveluntarpeen näkökulmasta. Pikkuhiljaa päivähoitolaista tuli osa pohjoismaista hyvinvointivaltiota, vaikka itse päivähoitojärjestelmän kehitys on ollut hidasta. 1970 – ja 1980 luvuilla päivähoitoon kehitettiin ohjausasiakirjoja ja kunnat laativat päivähoitosuunnitelmia. 1990- luvulle tultaessa valtionohjausta vähennettiin ja kunnat saivat enemmän päätäntävaltaa. Kuitenkin lääninhallitusten päivähoitoa koskevat ohjaustehtävät säilyivät. (Alila ym. 2014, 8-10.)

Päivähoitolaista ja nykyään varhaiskasvatuksella, on ollut monenlaisia yhteiskunnallisia tehtäviä. Yleisimmin puhuttu tehtävä on sosiopoliittinen, jolloin tavoitteena on tukea perheitä yhteistyössä muiden lapsi- ja perhepalvelujen kanssa. Tasa-arvoon edistävään tehtävään kuuluu kahdenlaisia näkemyksiä. Ensinnäkin vanhemmille mahdollistetaan tasa-arvoinen osallistuminen työelämään ja opiskeluun. Toiseksi lasten osalta tavoitteena on ennaltaehkäistä oppimisvaikeuksien syntymistä ja tasoittaa kehityksellisistä ja sosiaalisista taustoista johtuvia eroja. Lapsipoliittisen näkemyksen tavoitteena on turvata iän ja kehitystason mukainen toiminta. Perhepoliittisesta näkökulmasta tuetaan lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhdessä perheiden kanssa. Työvoimapolitiittisesti taataan lapselle turvallinen ympäristö vanhempien työssäolon aikana. Koulutuspolitiittinen tehtävän mukaan lasta ohjataan oppimaan ja turvataan oikeus oppimiseen. (Alila ym. 2014, 11.)

Kansainvälisesti suomalainen varhaiskasvatus on laadukasta ja sen käytänteet ovat tukeneet lasten kasvua ja monipuoliseen oppimiseen. Varhaiskasvatuksen arvostusta lisää nykyinen sijoittuminen opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen, joka tapahtui vuoden 2013 alusta lukien (Karila 2013, 33.). Lisäksi varhaiskasvatuksessa työskentelevät ovat tehneet työtä sen eteen, että varhaiskasvatus nähtäisiin itsessään arvokkaana toimintaympäristönä. Aikaisemmin varhaiskasvatuksessa on keskitytty vain päivähoiton näkökulmaan, jolloin kriteerinä on ollut vanhempien tarve saada lapsensa hyvään hoitoon. Nykyinen varhaiskasvatuksen perusteet-asiakirjan (2016) velvoittavuuden ansiosta varhaiskasvatus on kehittymässä enemmän myönteisempään suuntaan palvelun enemmän elinikäisen oppimisen polkua. (Ahonen 2017, 15-16.)

Kansallisen normiston lisäksi Suomen varhaiskasvatusta ohjeistaa kansainväliset suositukset. YK ja Unesco ovat osaltaan toteuttaneet vuodesta 2000 Koulutus kaikille- oh-

jelmaa, jonka perustana on kaikkien lasten ihmisoikeus saada koulutusta. Suomen kansallisessa ohjelmassa yhtenä varhaiskasvatuksen tarkoituksena on tasoittaa kaikkien lasten sosiaalisten ja oppimisvalmiuksien välisiä eroja. Euroopan tasolla jäsenmaita kehoitetaan arvioimaan kansallisella tasolla varhaiskasvatusta niin, että taataan kaikille tasapuolinen pääsy varhaiskasvatukseen. Lähtökohtana kaikille suosituksille on varhaiskasvatuksen positiivisten vaikutusten tunnistaminen, niin yksilö- kuin yhteiskuntatasolla. (Karila 2016, 21-22, 24.) Ruotsissakin koulujen oppimissuunnitelmat perustuvat lasten perusoikeuksiin, YK:n lasten oikeuksien sopimuksen mukaan. Myös ruotsissa varhaiskasvatus on ensimmäinen aste lasten koulujärjestelmässä. (Sheridan & Pramling-Samuelsson 2001, 172.)

3.2 Varhaiskasvatuksen perusteet ja lainsäädäntö

Päivähoidon kasvatustavoitteet tulivat osaksi varhaiskasvatustalakeia vuonna 1983, joka osaltaan vahvisti päivähoidon kasvatuksellista tehtävää. Lasten subjektiivinen oikeus päivähoitoon tuli voimaan vuoden 1996 alusta koskien kaikkia alle kouluikäisiä lapsia. (Karila 2013, 34.) Vasta 2000 -luvulla varhaiskasvatukseen on tehty omia toimintaa ohjaavia asiakirjoja, joista ensimmäinen oli esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet vuonna 2000. Normittavien asiakirjojen tarkoituksena on varmistaa tasavertaisuus, varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja perusopetuksessa. (Salminen & Poikonen 2017, 63.) Päivitetty esiopetuksen opetussuunnitelmaa julkaistiin 22.12.2014 ja se otettiin käyttöön 1.8.2015 alkaen (Opetushallitus 2019g).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) on ensimmäinen Suomen varhaiskasvatusta kansallisesti normittava asiakirja. Uudistettu varhaiskasvatussuunnitelma on annettu 19.12.2018 ja se on otettu käyttöön 1.1.2019. (Opetushallitus 2019h). Tämän asiakirjan tarkoitus on varmistaa lasten tasavertaisuus yhdessä esiopetuksen ja perusopetuksen normiasiakirjojen kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on valtakunnallisesti ja oikeudellisesti velvoittava määräys, jonka on antanut opetushallitus ja ne perustuvat varhaiskasvatustalakiin. Tämän asiakirjan tarkoituksena on ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä. Se sisältää myös säädöksiä toteuttamisen tavoitteista ja sisällöistä. (Salminen & Poikonen 2017, 63; Opetushallitus 2019a.)

Ennen vuoden 2016 normittavaa asiakirjaa, varhaiskasvatuksessa on käytetty suositeltavaa ohjeistusta. Aikaisemmassa varhaiskasvatussuunnitelmassa (2005) lapsen ase-

maa korostettiin aktiivisena toimijana, joka toimii tavoitteellisesti yhdessä toimintaympäristönsä, toisten lasten ja aikuisten kanssa (Virkki 2015, 47). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteilla on välittävä tehtävä, jolloin lainsäädännön asettamat tavoitteet muutetaan opetussuunnitelmallisiksi ja pedagogisiksi teksteiksi. Nämä ohjaavat varhaiskasvatuksen järjestäjiä, palveluntuottajia sekä toimintayksiköitä noudattamaan lain henkeä. Varhaiskasvatuksen lainsäädäntö on määritellyt varhaiskasvatuksen perusteet normiksi suosituksen sijaan. Muutoksen aikaansaamiseksi paikallisten tasojen on laadittava omat varhaiskasvatussuunnitelmansa, jotta opetussuunnitelman teksti voi muuttua arkiseksi käytännöksi. (Karila 2016, 35.)

Opetushallituksen laatima varhaiskasvatussuunnitelma (2016, 2018) pohjautuu uudistettuun varhaiskasvatukseen lakiin, jota tarkistettiin ja muutettiin 13.7.2018 Helsingissä. Suomen varhaiskasvatusta laissa on uutta se, että siellä mainitaan erikseen pedagogiikka. Varhaiskasvatusta laki on edistykseksi nimenomaan tavoiteasettelunsa vuoksi, koska lain lähtökohtana ovat lapsen oikeudet ja lain tavoitteita tarkastellaan lasten näkökulmasta. (Karila 2016, 29.) Varhaiskasvatusta laissa varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. (Varhaiskasvatusta laki 540/2018; Opetushallitus 2019a)

Varhaiskasvatusta laki muodostaa pohjan varhaiskasvatuksen toiminnalle. Lainsäädäntöön on sisällytetty tavoitteita, jotka vastaavat yleismaailmallista varhaiskasvatuksen tulkintaa. Suomen varhaiskasvatusta politiikan vahvuutena on ollut pitkään yhdenmukaiset palvelut kaikille. (Karila 2016, 30-31.) Suomen varhaiskasvatuksen lainsäädäntö perustuu YK:n lapsen oikeuksia koskevaan sopimukseen. Lasten oikeuksien sopimus velvoittaa jäsenmaitaan turvaamaan lapsille oikeuden suojeluun ja huolenpitoon sekä osuuden yhteiskunnan voimavaroista. Lisäksi sopimus velvoittaa turvaamaan oikeuden itseään koskevaan päätöksentekoon. (Alila ym. 2014, 22; Sheridan & Pramling-Samuelsson 2001, 170.) Lapsen oikeus ilmaista näkemyksiään on myös aikuisten vastuu. Aikuisten on luotava myönteinen ilmapiiri ja tarjota tietoa, joka mahdollistaa oman mielipiteen ilmaisun. (Ojala 2015, 187.)

Varhaiskasvatusta lain 1§ momentin mukaan lakia sovelletaan kunnan, kuntayhtymän sekä muun palvelujen tuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena. (L 13.7.2018/540; Opetushallitus 2019e.) Vuonna 2018 uudistettu varhaiskasvatusta laki määrittelee varhaiskasvatusta uudesta näkökulmasta. Lain 2 § mukaan varhaiskasva-

tus tarkoittaa lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu pedagogiikka (L 13.7.2018/540).

Varhaiskasvatukseen kuuluu toteuttaa lapsen leikkiin ja liikkumiseen, perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja varmistaa oppimista edistävä, turvallinen ympäristö. Lapselle tulee turvata häntä kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä. Kaikilla lapsilla on oltava yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen. Kasvattajien tulee tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa. Kasvattajan tulee varmistaa, että lapsella on mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin (Opetushallitus 2019d; L 13.7.2018/540.)

Lainsäädäntö painottaa vanhempien ja lasten osallisuutta toiminnassa ja sen suunnittelussa. Paikallisella tasolla kuntien velvollisuutena on järjestää käytäntöjä, jotka mahdollistavat osallisuuden. Vanhempien osuus ei enää rajoitu ainoastaan oman lapsensa varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan, vaan vaaditaan uudenlaista työtapoja ja ajattelumalleja. Kansallinen varhaiskasvatussuunnitelma on väljä ja toteutuakseen se tarvitsee tukimateriaalia. (Karila 2016, 35.) Opetushallitus onkin järjestänyt paljon materiaalia, koulutusta ja erilaisia opetusvideoita uuden varhaiskasvatussuunnitelman tueksi (Opetushallitus 2019a).

3.3 Toimintaympäristön merkitys

Päiväkoti on fyysinen toimintaympäristö, joka on rakennettu lapsia varten. Siihen kuuluu myös sen piha-alue. Päiväkotia rakennettaessa on otettava monenlaisia rakennusteknisiä asioita huomioon. Toisaalta fyysiset tilat eivät ehkä ole alun perin tarkoitettu päiväkodin käyttöön. Toisinaan tilat itsessään voivat mahdollistaa tai kaventaa lapsen omaa osallisuutta. Ne ovat tärkeä osa, mutta vielä tärkeämpää on puhua toiminnallisesta ympäristöstä. Hyvässä toiminnallisessa ympäristössä kiinnitetään huomioita visuaalisiin ja auditiivisiin ärsykkeisiin. Turhat visuaaliset ja auditiiviset ärsykkeet olisi hyvä poistaa, sillä ne vaikuttavat merkittävästi lasten käyttäytymiseen. Yleistä melutasoa voidaan pienentää kiinnittämällä huomiota huonejakoon ja huomioimalla aikuisen omaa äänenkäyttöä suhteessa lasten tuottamaan meluun. Siksi usein pienryhmätöiminta ja ryhmätilojen eriyttäminen voi edistää kaikille mukavaa toimintaympäristöä. (Koivunen 2009, 179-182.)

Psyykkisellä toimintaympäristöllä tarkoitetaan eri tilanteissa vallitsevaa ilmapiiriä ja sen luomisessa aikuinen on avainasemassa. Sosiaalisella toimintaympäristöllä tarkoitetaan ryhmän sisäistä dynamiikkaa ja ihmisten välistä vuorovaikutusta. Huomionarvoisinta on kuitenkin pedagoginen toimintaympäristö. Tähän kuuluu kasvattajan tapa toimia ja lähestyä lasta sekä kasvattajan käsitys omasta roolistaan ja merkityksestään. (Koivunen 2009, 182-183.) Pedagoginen toimintaympäristö rakentuu jatkuvasti arjen käytännöissä. Siihen vaikuttavat päivittäisen toiminnan, yhteiskunnalliset ja kulttuuriset puitteet. Toimintaympäristöön vaikuttaa niin lapset kuin aikuisetkin ja sitä rakennetaan tietoisesti ja tiedostamatta, jolloin syntyy varhaiskasvatuksen toimintaympäristö. Ympäristö muokkautuu arjen käytäntöjen kautta, kun kaikki osalliset yhdessä osallistuvat ympäristön muokkaamiseen. (Raittila & Siippainen 2017, 283-284.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) kiinnittää myös huomion toimintaympäristöön. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on oppimisympäristö, joka on turvallinen, terveellinen, oppimista edistävä ja kehittävä lapsen kannalta. Tähän kuvaukseen sisältyy erilaiset tilat, paikat, yhteisöt, käytänteet, välineet ja tarvikkeet. Oppimisympäristöjä kehitettäessä on tärkeää saavuttaa varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet. Rakenusvaiheessa tulee huomioida ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys. Erilaisia oppimisympäristöjä rakennetaan ja suunnitellaan yhdessä lasten kanssa. Lasten oppimisympäristön tulee tukea lapsen luontaista uteliaisuutta ohjaten lasta leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen ja taiteelliseen ilmaisuun. Lasten tekemät työt, heidän ideansa ja leikkinsä tulee olla näkyvillä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 31.)

3.4 Leikin merkitys oppimiselle varhaiskasvatuksessa

Yhteiskunnan teknologinen muutos ja tehokkuuden arvostaminen on johtanut osittain siihen, että leikin asema varhaislapsuudessa on murenemassa. Lasten elämä on usein ohjelmoitua toimintaa niin varhaiskasvatuksessa kuin vapaa-ajallakin. Kuitenkin leikillä on johtava asema alle kouluikäisten kehityksessä ja oppimisessa. Leikin kautta lapset yhdistävät aikaisempia kokemuksiaan oppimaansa tietoon ja taitoon. Leikin kautta lapsi kehittää mielikuvitustaan, joka auttaa muiden kognitiivisten perustaitojen kehittymiseen. Leikkiessä kehittyä lapsen kyky tarkkaavaisuuteen, vuorovaikutuksen ja motivaatio oppimiseen. Leikkiä ja luovaa toimintaa voidaan yhdistää myös kulttuuriperinnön oppimiseen ja opettamiseen. Leikkiä ei voi muuttaa pelkäksi opetusmenetelmäksi vaan se tukee tärkeiden asioiden oppimista. (Siren-Tiusanen 2004, 14-15.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) korostaa leikin merkitystä lapsen oppimisen välineenä. Leikki on keskeinen toimintatapa ja se edesauttaa lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikin kautta lapsi hahmottaa ympärillä olevaa maailmaa samalla jäsentäen ja tutkien ympärillään havainnoimiaan asioita sekä luovat merkityksiä kokemuksilleen. Leikkiessään lapset rakentavat käsitystä itsestään sekä muista ihmisistä mallintaessaan ja testatessaan haaveitaan ja toiveitaan. Lasten leikkiin vaikuttaa ne kokemukset, jotka herättävät heissä tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta. Leikissä yhdistyy oppimisen keskeiset osat, joita ovat innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen harjoittelu ja haastaminen. Ryhmäleikissä on mahdollisuus opetella yhteisön sääntöjä ja tunteiden säätelyä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 38.)

Kasvattajallakin on merkittävä rooli, ei vain havainnoitsijana vaan aktiivisena osallistujana. Lapset usein keskittyvät leikkiin paremmin aikuisen ollessa fyysisesti ja psyykkisesti läsnä. Aikuisen läsnäolo tukee lasten vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteita. Kasvattajan rooliin kuuluu osallistua leikkiin, kuten varhaiskasvatussuunnitelman perusteetkin (2016) korostaa. Kasvattajalla on useampia rooleja leikin suhteen. Leikin järjestäjänä kasvattaja organisoii lapsille fyysisen ja sosiaalisen tilan leikkiä tai hän voi olla leikkitoiverina mukana leikissä. Toisaalta kasvattaja voi toimia leikin rikastajana tai ongelmatilanteissa avustajana. Kun leikki on lasten ja aikuisten yhteinen alue, kasvattajan on tärkeää ymmärtää lasten näkökulma leikkiin. Lapset usein toivovat aikuisen osallistuvan yhteiseen leikkiin, joka mahdollistaa aikuisen ja lapsen myönteisen vuorovaikutussuhteen syntymisen. Tämä puolestaan hyödyttää lapsen kehitystä monipuolisesti. (Lehtinen & Koivula 2017, 178-181.)

Leikki ja oppiminen kuuluvat yhteen erityisesti silloin, kun toimitaan varhaiskasvatuseikäisten lasten kanssa. Leikin kautta aikuisella on mahdollisuus päästä lähelle lasten omaa kokemusmaailmaa. (Ahonen 2017, 90-91.) Leikki on merkityksellinen lapsen ajattelun ja oppimisen kehittymisessä edistäen lapsen kielen ja kommunikaation oppimisprosessia. Kasvattajalle leikkiin osallistuminen, havainnointi ja seuraaminen ovat tärkeää, koska lapsen sen hetkinen kehitys tulee leikin kautta näkyväksi. Leikkiä havainnoimalla kasvattaja saa tietoa mm. lapsen mielenkiinnon kohteista. (Koivula & Laakso 2017, 123-128) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukaan leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 39).

4 PEDAGOGINEN DOKUMENTOINTI VARHAISKASVATUKSESSA

4.1 Pedagoginen toiminta ja dokumentointi

Suomalainen varhaiskasvatuksen pedagogiikka perustuu käytännön toiminnoille ja arjen tilanteille, joita tapahtuu aikuisen ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa. Tämä tarkoittaa sitä, että lasten koko arjen toimintojen tulee perustua varhaiskasvatuslaissa ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetetuille arvolähtökohdille, tavoitteille ja painotuksille. Pedagogisen toiminnan kannalta tärkeintä ei ole itse toimintatuokioiden vaan ne yhdessä leikkihetkien, ulkoilun, ruokailun jne. kanssa ovat merkityksellisiä hetkiä lapsen kasvatuksen kannalta. Tällöin tärkeintä ei ole toiminta, vaan se mitä kulloinkin tapahtuu. Siksi lastentarhanopettajan ammattitaitoon kuuluu ymmärtää, miksi joku tilanne toteutetaan. Opettajilla on pedagoginen vastuu ryhmän toiminnasta ja he asettavatkin toiminnalle tavoitteita, mutta asetettujen tavoitteiden tulisi jättää tilaa lasten omalle aktiivisuudelle ja oppimisen kohteille. (Karila 2017, 10-11.)

Varhaiskasvatuksessa on totuttu dokumentoimaan lapsen päiväkodin arjesta eri tavoin, mutta sen sisältöä ei ole aiemmin määritelty tarkoin. Nyt varhaiskasvatussuunnitelmassa puhutaan pedagogisesta dokumentoinnista. Tämä ei ole vain mitä tahansa tapahtumien kirjaamista vaan suunnitelmallista ja vuorovaikutuksellista dokumentointia, joka on jatkuva prosessi. Prosessissa eri dokumentteja tulkitaan yhdessä henkilöstön, lasten ja vanhempien kanssa, joka tuottaa uutta ymmärrystä lapsen kanssa tehtäviin toimintoihin. Pedagogisen dokumentoinnin tulisi vaikuttaa siihen, mitä lasten kanssa tehdään sekä miten oppimisympäristöä muokataan. Tämän toimintatavan kautta voidaan saada selville lapsen taitoja ja osaamista. (Rintakorpi 2017, 27-28.)

Varhaiskasvatuksessa dokumentointi on avain-asemassa havainnoidessamme lasten oppimisprosessia. Pedagogisessa dokumentoinnissa on tärkeää kuvata uuden oppimista myönteisyyden kautta. Silloin lähdetään liikkeelle ajatuksesta, mitä lapsi jo osaa ja tietää sekä selvitetään mitä hän haluaa oppia. Näin pedagoginen dokumentointi yhdistää vanhan ja uuden oppimista oppimispolkuna. Keskustelemalla lapsen ja vanhempien kanssa dokumentoidusta materiaalista, voidaan nähdä mihin suuntaan lapsi on menossa omassa kehityksessään. Tavoitteena on tukea lapsen osaamista ja hyvinvointia, kasvattaen lapsen myönteistä minäkuvaa ja itsetuntoa. Esimerkiksi valokuvien

ja videoiden avulla lapsi näkee, mitä hän jo osaa hyvin. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 10-11.) Rintakorpi (2018, 18) itse tiivistää pedagogisen dokumentoinnin ytimen tutkimuksessaan pedagogisesta dokumentoinnista seuraavaa:

”Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on käsitteellistää, tulkita, arvioida, ja kehittää varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa.”

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) velvoittaa varhaiskasvatuksen ammattilaisia käyttämään pedagogista dokumentointia keskeisenä työmenetelmänään. Dokumentoinnin lyhyen määritelmän mukaan se on tallentamista. Kuitenkin varhaiskasvatuksessa sillä on laajempi merkitys. Dokumentoinnin merkitys korostuu erityisesti tallennettaessa lasten kokemuksia, taitojen oppimista ja muuta kehitystä, ajattelua tai leikkihetkiä. Pedagoginen dokumentointi tarkoittaa dokumenttien tarkastelua siitä, miten pedagoginen toiminta vastaa lasten tarpeita ja mielenkiinnon kohteita. Dokumentoitaessa kasvattajan on pidettävä mielessä vasun oppimiskäsitys, joka tarkoittaa lapsen näkemistä aktiivisena toimijana. Dokumentoinnin perimmäisenä tarkoituksena on kasvattaa aikuisen ymmärrystä lasten yksilöllisistä vahvuuksista ja oppimisen prosessista. Dokumentoitaessa on muistettava, ettei lapsi ole vain pelkkä dokumentoinnin kohde. Pedagogisien dokumentoinnin tarkoituksena on tehdä lapsen toiminta näkyväksi sekä hänelle itselleen että aikuiselle. Lapsen oma tulkinta ja arviointi valokuvista ja videoista on erittäin tärkeää kasvattajalle. (Ahonen 2017, 140-141.)

Lapset tietävät, mikä heitä pelottaa tai kiinnostaa. Lapsilla ei kuitenkaan ole edellytyksiä arvioida, miten heidän kiinnostuksen kohteensa linkittyvät tavoitteelliseen varhaiskasvatukseen. Tämän vuoksi kuuntelevan ja tutkivan varhaiskasvattajan rooli on suunnitella lasten kiinnostuksen kohteita sisältävää pedagogista toimintaa, joka ohjaa lasten oppimista. Lapsille annetaan mahdollisuus rakennella asioille omia merkityksiä sekä asioita ja ilmiöitä tutkitaan yhdessä aikuisen kanssa. Näin lapsilähtöinen ja lapsikeskeinen kasvatusta on silti aikuisjohtoista. Pedagoginen dokumentointi on työkalu, jonka tarkoitus on aktivoida kasvattajan omaa ajattelua ja kyseenalaistaa omia toimintatapojaan. Oman ryhmän toimintatapoja tulee kehittää ja perustella pedagogisesta näkökulmasta. Pedagogiikan kehittäminen vaatii tiedonhankintaa ja pedagogista keskustelua työyhteisössä. Tällaisen pohdinnan kautta syntyy käsitys siitä, mitä tehdään, miksi tehdään ja miten tehdään. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 14-16; Opetushallitus 2019f.)

Pedagogisen dokumentoinnin perustana on Reggio Emilian-pedagogiikka, jonka mukaan dokumentoinnin tarkoituksena on havainnoida lasten toimintaa. Dokumentoinnin kautta kasvattajat voivat kehittää omaa toimintaansa. Pedagogisen dokumentoinnin ideana on valita tarkoitus, tavoite ja näkökulma dokumentoinnille. Dokumentointiin voi käyttää monia tapoja, kuten lasten keskustelujen ja muistiinpanojen kirjaamista tai piirtämistä, valokuvaamista sekä videokuvaamista. (Reggio-Emilia pedagogiikka, 2018.) Tärkeänä osana siihen kuuluu se, että niitä tulkitaan ja tarkastellaan yhdessä lasten kanssa. Näin ne voivat tuoda tietoa lapsen kehityksestä ja mielenkiinnon kohteista. (Hämeenlinnan varhaiskasvatussuunnitelma, 2017, 83.)

Reggio-Emilian pedagogiikka on lähtöisin Italialaisesta pienestä Reggio Emilian kylästä, jossa vanhemmat perustivat lapsilleen koulun toisen maailmansodan jälkeen. (Gandini 2011, 80). Reggio-Emilia kasvatustajattelu perustuu konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen. Tämän mukaan oppimisympäristö tukee lapsen itsenäisyyttä, aktiivisuutta ja luovuutta yhdessä lapsen toisten lasten ja ympärillä olevien lasten kanssa (Rinaldi 2006). Reggio-Emilian pedagogiikassa toimintaympäristö on kolmantena opettajana lapsille ja sitä rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksen menetelmät ovat lasten, vanhempien, varhaiskasvattajien ja jopa ympäröivän yhteisön yhdessä rakentamia. Kasvatukseen ja oppimiseen sisältyy erilaisia tieteellisiä ja luovia kokeiluja sekä tutkimuksia ilman ennako-oletuksia. (Rintakorpi 2018, 18-19; Gandini 2011, 78-82; Wallin 1996, 11-14.)

Reggiolaisen toimintakulttuurin dokumentointi liittyy lapsen oppimisprosessiin. Opetus tapahtuu yhteisessä dialogissa ja dokumentit auttavat rakentamaan siltaa aiemmin opitun ja uusien orastavien taitojen välille. (Rintakorpi 2018, 19.) Aikuisen roolina on rakentaa oppimismahdollisuuksia tarjoava ympäristö, joka kannustaa lasta tutkimaan ja ratkomaan ongelmia. Toimintatapana on pienryhmyöskentely ja tutkimusprojektit, joiden kautta opitaan yhdessä. Aikuinen pitää huolen, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus osallistua tasa-arvoisesti. Yhteistoiminnan kautta lapset oppivat huomioimaan toisensa ja oppivat neuvottelemaan (Virkki 2015, 31.) Aikuisen tehtävänä on käynnistää oppimisprosessit ja pitää huolta niiden jatkuvuudesta. Varhaiskasvattaja toimii lasten toiminnan dokumentoijan roolissa ja linkkinä kertoen toiminnasta vanhemmille ja muille yhteistyötahoille. (Knight 2005, 47.)

Lasten dokumentoinnissa tulee korostua positiivinen pedagogiikka. Dokumentoinnin ei tulisi olla vain aikuisjohtoista, vaan tilaa tulisi antaa lasten omien kokemusten dokumentoinnille. Positiivisen pedagogiikan lähtökohtana on lapsen oman kokemusmaail-

man tunnistaminen ja dokumentointi. Tämä luo pohjan lasten osallisuudelle edistäten lasten hyvinvointia ja oppimista, joka rakentuu eri toimintaympäristöjen ja lapsen vuorovaikutuksessa. Lasta rohkaistaan dokumentoimaan oman elämänsä eri toimintaympäristöä yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa. Positiivisen pedagogiikan kautta vaikeudet ja ongelmat voidaan nähdä kasvattavina kokemuksina. Lisäksi yhteisöllinen ja myönteinen toimintakulttuuri vahvistaa sosiaalisia suhteita ja oppimista. Myönteisissä tunnetiloissa oman käyttäytymisen uudelleen arviointi ja laajemman näkemyksen omaksuminen asioista ja kokemuksista on helpompaa. Kielteisiä tunteita ja haasteellisia asioita voidaan käsitellä osana oppimisprosessia. (Kumpulainen ym. 2014, 224-230.)

Kun lapselle annetaan aktiivinen toimijan rooli, voi hän pohtia omia kokemuksiaan visuaalisen dokumentoinnin kautta. Tällöin tavoitteena on ymmärtää lasta hänen omien mielenmaisemiensa kautta. Joskus puhuminen omista tunteistaan voi olla vaikeaa, mutta visuaalisen dokumentoinnin tuoma symbolinen etäisyys voi mahdollistaa omien tunteiden ja ajatusten käsittelyn. Aikuisen on tärkeintä kuunnella lasta ja ymmärtää hänen näkökulmaansa asioihin. Kasvattajan tehtävänä luoda oppimisympäristö, joka mahdollistaa lasten osallisuuden dokumentoinnissa. Lapset voivat käyttää visuaalisen dokumentoinnin eri välineitä, kuten piirustuksia, valokuvia ja videointia. Lapsen jakaessa omaa dokumentointiaan toisille, he voivat jakaa yhteisiä kiinnostuksen kohteitaan. Visuaalisen dokumentoinnin kautta kasvattaja voi yhdessä lapsen kanssa nähdä hänen kehityksensä ja sen avulla voidaan arvioida oppimista konkreettisesti ja myönteisesti. (Kumpulainen ym. 2014, 230-236.)

Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten osallisuuden, sillä sen kautta saadaan esiin lasten omia ajatuksia ja kokemuksia. Pedagogisen dokumentoinnin avulla tehdään näkyväksi kunkin lapsiryhmän ominaisia tapoja toimia ja ajatella. Tärkeimmässä roolissa on vuorovaikutus aikuisen ja lapsen välillä sekä aikuisen ymmärrys lapsen osallisuudesta. Varhaiskasvattaja hyödyntää omaan työhönsä lasten ideoita kirjallisuuden ja oman ammattiosaamisensa lisäksi. Lasten osallisuus mahdollistuu, kun varhaiskasvattaja hyödyntää pedagogista dokumentointia ymmärtääkseen lapsen näkemystä. Tallennetut dokumentit eivät mittaa lapsen kehitystä vaan tekevät lapsen tai lapsiryhmän oman näkemyksen ympäristöstä näkyväksi varhaiskasvattajille ja vanhemmille. Dokumentoinnissa on tärkeää kunnioittava suhtautuminen lapseen ja hänellä on oikeus kieltäytyä mielipiteensä ilmaisusta tai sen julkaisemisesta. (Keskinen & Lounassalo 2011 202-205.)

4.2 Varhaiskasvatussuunnitelma ja oppimisen alueet

Jokaisella lapsella, joka on päivähoitossa, on oikeus varhaiskasvatusturvaamaan suunnitelmalliseen kasvatukseen, opetukseen ja hoitoon. Tämän vuoksi jokaiselle lapselle laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Varhaiskasvatussuunnitelman ohjeiden mukaan tavoitteet asetetaan pedagogiselle toiminnalle eikä lapselle. Suunnitelmassa tulee huomioida lapsen mielipide ja toiveet. Perusteiden mukaan kasvattajien tulee pitää huolta siitä, että he etsivät sopivat keinot lasten näkökulmien selvittämiseksi. Nämä lasten henkilökohtaisista suunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon koko lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa sekä rakennettaessa oppimisympäristöjä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016,10.) Uuden varhaiskasvatussuunnitelman tarkoituksena on asettaa tavoitteet varhaiskasvatuksessa järjestettävälle toiminnalle eikä lapselle itselleen (Heiskanen 2017).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittelee dokumenttiin kirjattavat asiat seuraavalla tavalla:

”Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on dokumentti, johon kirjataan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet ja toimenpiteet. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa kuvataan lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. On tärkeää, että lapsen huoltajan ja henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta yhdistyvät lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa ” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 10.)

Lastentarhaopettaja vastaa varhaiskasvatussuunnitelman teosta. Vasu ei ole vain rutiniinomaisesti täytettävä lomake vaan se on työkalu, jonka avulla varmistetaan lasten oikeuksien toteutuminen. Vasu-keskustelussa lastentarhanopettaja panostaa lapsen, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuuden pohdintaan yhdessä lapsen ja vanhempien kanssa. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 35.) Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa tulee näkyä mm. varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja arvioinnin käytännöt. Lisäksi varhaiskasvatuksessa käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt tulee ottaa huomioon paikallisesti. Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma mahdollistaa sen, että varhaiskasvatuksen toimintayksikkö voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä omassa suunnitelmassaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, 10-11.)

Pedagogisen toiminnan viitekehys

Uuden varhaiskasvatussuunnitelman tukena on pedagogisen toiminnan viitekehys. Tämä kehys toimii varhaiskasvatuksen lastentarhanopettajien sekä muiden kasvattajien työn tukena sekä pohjana kehittämisprojektilleni. Pedagogisessa toiminnassa keskiössä on hyvinvoiva ja oppiva lapsi. Toiminnan tavoitteena on laaja-alainen oppiminen, jonka osa-alueita toteutetaan aikuisten ja lasten välisessä vuorovaikutuksellisessa suhteessa.

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 2). Pedagogista toimintaa toteutetaan lasten ja kasvattajien välisen vuorovaikutuksen sekä yhteisen toiminnan kautta. Tarkoituksena on yhdistää suunnittelussa lasten omaehtoinen, kasvattajien ja lasten yhdessä ideoima toiminta. Toimintaa täydentää kasvattajien johdolla suunniteltu toiminta, jossa on huomioitu lasten ideat ja tarpeet. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan tulee sisältää kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 36-37.)

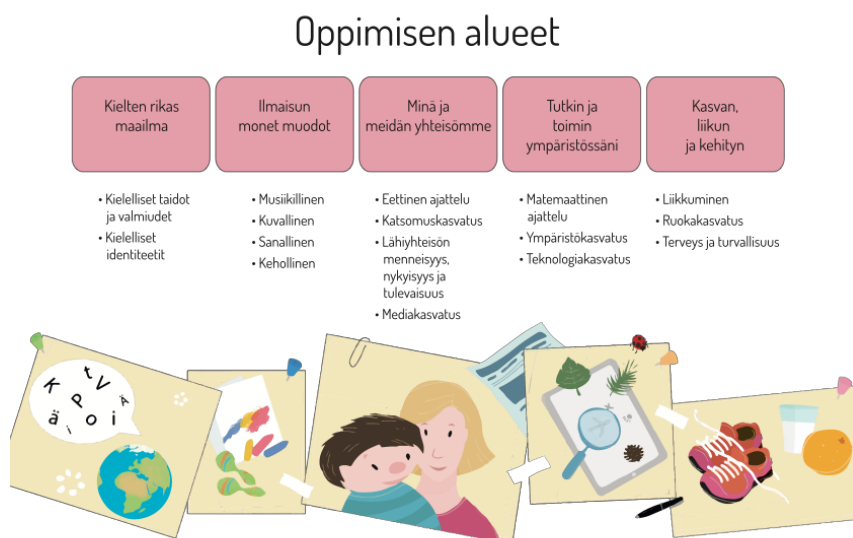
Kuvio 2 Pedagogisen toiminnan viitekehys. (Opetushallitus 2019c)

Oppimisen alueet

Pedagogiseen viitekehykseen tärkeänä osa-alueena ovat oppimisen alueet (Kuvio 3). Nämä kuvaavat toiminnan keskeistä sisältöä, jotka ohjaavat kasvattajia monipuolisen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Nämä osa-alueet eivät ole erillisiä vaan limittyvät toisiinsa, kun kasvattajat pitävät huolta lapsen oikeuksista saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, 39-47.) Lähtökohtana on lapsen yksilöllinen oppiminen ja heidän omat mielenkiinnon kohteensa. Nämä oppimisen alueet ovat läsnä arjen toiminnoissa, esimerkiksi mukana lasten leikeissä. Oppimisen alueiden käsittely tiimissä ja lasten kanssa tukee laaja-alaisen oppimisen alueita (ks. Kuvio 2.) Varhaiskasvattajien on tärkeää ymmärtää oppimisen alueiden merkitys lasten kanssa toimiessaan. Lasten kanssa toimiessaan aikuisen on annettava tilaa lasten omalle toiminnan suunnittelulle. (Ahoon 2017. 162-163.)

Oppimisen alueet jaotellaan viiteen osa-alueeseen:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Kuvio 3. Oppimisen alueet. (Opetushallitus 2019b)

Kielten rikas maailma pitää sisällään vuorovaikutustaitojen, kielen ymmärtämisen, puheen tuottamisen taitojen sekä kielen käyttötaitojen, kielellinen muistin ja sanavaraston harjoittelua ja laajentamista. Varhaiskasvatuksessa kasvattajien tulee vahvistaa lasten kielellisiä taitoja ja valmiuksia sekä tukea kielellisten identiteettien kehittymistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta on tärkeää, että lapsi kokee tulevansa kuulluksi sekä kannustetaan lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja aikuisten kanssa. Lasten kielellistä muistia ja sanavarantoa laajennetaan, esimerkiksi lorujen ja laulu-leikkien käytöllä. Lisäksi asioiden nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Tärkeätä on kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta, jotka tarjoavat mahdollisuuksia pohdita sanojen merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, 40; Ahonen 2017, 165-168.)

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuuden kehittymistä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016.). Vaasan kaupungin suunnitelmassa korostetaan kielirikasteista varhaiskasvatusta, erityisesti kieliystävät-hankkeen avulla. Hankkeen kautta suomenkielisille lapsille opetetaan ruotsinkieltä laulujen ja lorujen kautta (Vaasan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma, 2017).

Ilmaisun monet muodot tarkoittavat, että kasvattajat tukevat tavoitteellisesti lasten musiikillisen, kuvallisen sekä sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä. Tavoitteena on tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön sekä mahdollistaa ilmaisun eri muotoja, tarjoamalla lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa lapsia innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsille motivoivia keinoja tehdä näkyväksi omia havaintojaan, tunteitaan ja luovaa ajatteluaan. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti kokeillen erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä hyödyntäen lähiympäristön kulttuuritarjontaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, 41-43; Ahonen 2017, 193-198.)

Minä ja meidän yhteisömme tarkoittaa, että lapsen kokemusmaailmaa laajennetaan tarjoamalla mahdollisuuksia tutustua ja ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Toimintatavan näkökulmia ovat eettinen ajattelu, katsomukset, lähiyhteisön menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus sekä mediakasvatus käyttäen monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä. Lisäksi voidaan kutsua vierailijoita ja tehdä ryhmänä vierailuja sekä osallistua lähiympäristön tapahtumiin. Minä ja meidän yhteisömme –oppimisen alue

tukee lasten kulttuurista osaamista, vuorovaikutusta ja ilmaisua. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, 43-44; Ahonen 2017, 221-226.)

Tutkin ja toimin ympäristössäni varhaiskasvatuksessa tarkoittaa sitä, että lapsille annetaan mahdollisuuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Matemaattista ajattelun kehittymistä tuetaan vahvistamalla myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Kasvattajien tehtävänä on ohjata lapsia kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa matematiikkaan sekä innostaa pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan. Näiden avulla lasta autetaan ymmärtämään syy-ja seuraussuhteita omien havaintojen, kokemusten ja elämysten kautta. Tutkin ja toimin ympäristössä osaluueeseen kuuluu myös ympäristökasvatus, jonka tavoitteena on vahvistaa vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävää elämäntapaa. Teknologiasvatuksen kautta lapsia ohjataan havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsille annetaan mahdollisuuksia esittää kysymyksiä ja niihin etsitään vastauksia aikuisen avulla ja opetetaan lapsia tekemään päätelmiä. (Varhaiskasvatuksen perusteet, 2016,44-46; Ahonen 2017, 247-252.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan, **kasvan, liikun ja kehityn** –osaluueeseen kuuluu liikuntaan, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä tavoitteita. Lapsia kannustetaan liikkumaan monipuolisesti sekä ulkona että sisällä. Ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kiinnitetään huomioita kaikkina vuodenaikoina sekä ohjataan liikunnallisiin leikkeihin. Lisäksi annetaan lapsille riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan. Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää hyviä ruokailutapoja kiireettömässä ilmapiirissä. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on pohtia ja keskustella lasten kanssa liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle sekä opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2016, 46-47; Ahonen 2017, 269-270.)

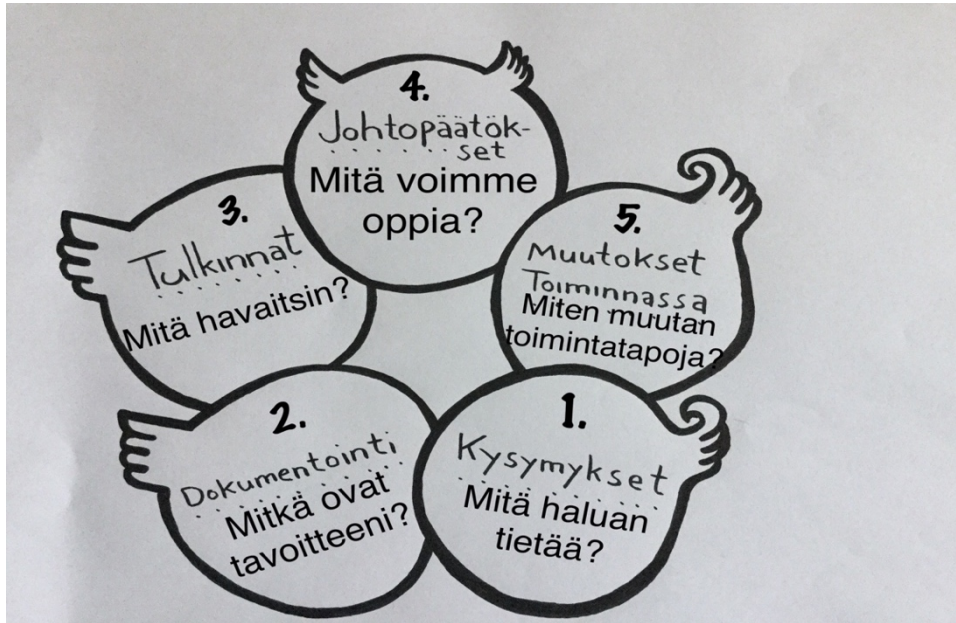
4.3 Pedagogisen dokumentoinnin prosessi

Kuten aiemmin mainitsin, pedagoginen dokumentointi on tavoitteellista toimintaa. Se on prosessi, joka on sidoksissa niihin ihmisiin ja yhteisöihin, jotka dokumentointia toteuttavat. Prosessissa on eroteltavissa viisi eri vaihetta, jotka kuitenkin voivat olla työn alla myös yhtä aikaa samassa tai useammassa projektissa. Vaiheita ovat kysyminen, dokumentointi, tulkitseminen, johtopäätösten tekeminen ja toiminnan muuttaminen. Prosessi alkaa varhaiskasvattajan kiinnittäessä huomiota ryhmän lasten toimintaan ja

puheenaiheisiin. Hän aloittaa prosessin esittämällä kysymyksiä, kuten mistä lapset puhuvat tai ovat kiinnostuneita. Toisessa vaiheessa kerätään tietoa havainnoimalla ja dokumentoimalla lasten leikkejä ja eri tilanteita. Kolmannessa vaiheessa pohditaan kerättyjä dokumentteja alussa esitettyjen tai uusien kysymysten kautta. Neljännessä vaiheessa tehdään johtopäätöksiä, jotka pohjautuvat kysymysten avulla tehtyihin tulkituksiin. Viidennessä vaiheessa muutetaan aikuisten toimintatapoja tai toimintaympäristöä lapsilähtöisemmäksi. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 78-79; Opetushallitus 2019f.)

Rintakorven (2018) tekemän väitöskirjan mukaan tärkeintä dokumentoinnin prosessissa on, että se vaikuttaa lapsiin, opetukseen ja toimintakulttuuriin. Samoin muutokset toimintakulttuurissa vaikuttavat myöhemmin dokumentointiprosessiin. Varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, arviointi ja kehittäminen pohjautuu lasten, vanhempien ja varhaiskasvattajien yhteiselle ja tietoisesti tehdyille valinnoille. Oman näkemyksensä ja kulttuurinsa prosessiin tuovat lapset ja heidän vanhempansa. Toisaalta taas lastentarhanopettaja tuo prosessiin oman pedagogisen asiantuntijuutensa. Lisäksi koko lapsiryhmän tiimi yhdessä luovat ammatillisen osaamisen kokonaisuuden. (Rintakorpi 2018, 57.)

Kehittämiprojektin vuoropäiväkodissa teimme oman pedagogisen dokumentoinnin prosessin kuvion (kuvio 4) mukaellen Kati Rintakorven (2017) esittämää kuviota. Samanlainen kuvio on esitelty myös Opetushallituksen edu.fi sivustolla opetusvideon muodossa (Opetushallitus 2019). Kuviossa näkyy kuinka prosessin vaiheet limittyvät läheisesti toisiinsa auttaen varhaiskasvattajaa dokumentoimaan pedagogisesti ja lapsilähtöisesti yhdessä lasten ja tiimin aikuisten kanssa.

Kuvio 4. Pedagogisen dokumentoinnin prosessi. (mukaellen Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 79).

Kysymysten on tarkoitus ohjata aikuisen toimintaa lasta arvostavaan ja tasa-arvoiseen dokumentointiin. Lapsi ei ole aikuisen arvioinnin kohde vaan aikuisen tulee huomioida lasta kunnioittava työote. Dokumentointia aloitettaessa on hyvä esittää kysymysten avulla oikeanlainen tavoite. Kun kohteena on kehittää ryhmän oppimisympäristöä, voidaan kysyä, mitä lapset tekevät tai haluaisivat leikkiä? Toimintaa suunniteltaessa voidaan kysyä, mikä lapsia kiinnostaa tai mitä he haluavat oppia? Toimintaa arvioitaessa puolestaan kysytään, mikä toiminnassa oli lasten mielestä kivointa ja mikä taas ei? (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 80-81.; Opetushallitus 2019f.)

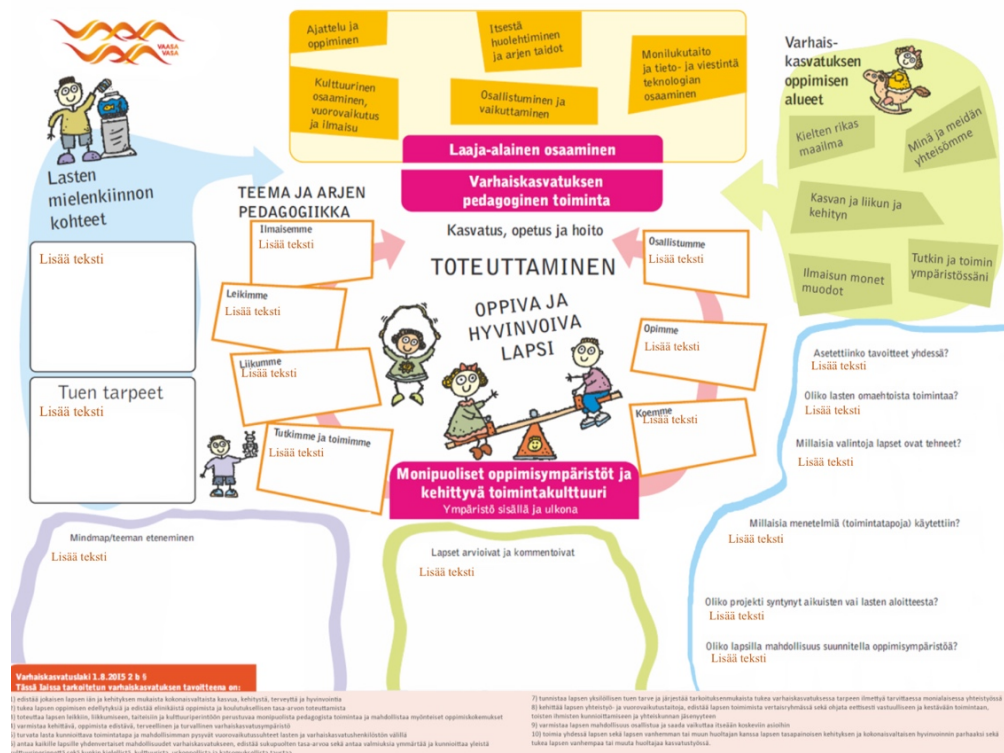
Dokumentoitaessa valitaan sopivat välineet ja mietitään millä dokumentointi tavoilla saadaan kysymyksiin oikeita vastauksia. Dokumentointiin osallistuu varhaiskasvattajien lisäksi myös lapset itse ja vanhemmat. Dokumentointitapoja voivat olla lapsen haastattelu, tarinoiden keksiminen lasten kanssa, piirrosten tai leikkien valokuvaaminen tai videointi. Valokuvia ja videoita myös katsotaan yhdessä lasten kanssa tai he voivat itse dokumentoida omia leikkejään tai rakennuksiaan. Kun lapset itse ovat osallisena dokumentoinnissa niin silloin heidän näkemyksensä tulee paremmin huomioitua. Dokumentoinnin lopuksi käydään läpi kerätty aineisto ja valitaan tärkeimmät dokumentit analysointia varten. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 82-84; Opetushallitus 2019f.)

Tulkinta, johtopäätökset ja toiminnan muuttaminen. Dokumenttien tulkinnessa käytetään avuksi alussa esitettyjä kysymyksiä ja pyritään saamaan mukaan myös lapsen näkökulma. Dokumentteja tarkastellaan yhdessä tiimin aikuisten, lasten ja vanhempien kanssa. Lasten kuvia voidaan tallentaa joko perinteiseen kasvunkansioon tai sähköiseen kasvunkansioon. Tärkeintä tallentamisessa on käydä lapsen kanssa pedagogista keskustelua, jossa pysähdytään dokumenttien äärelle kuunnellen lapsen näkemyksiä, oppimista ja ideoita. Lapsen kanssa keskustellessa voidaan esimerkiksi pohdita valokuvien tai videoiden avulla hänen onnistumisen kokemuksia tai harjoiteltavia taitoja. Näitä pedagogisia keskusteluja käydään lasten kanssa säännöllisesti. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 92-97; Opetushallitus 2019f.)

Pedagoginen dokumentointi auttaa varhaiskasvattajaa kokoamaan lapsen oppimisprosessia varhaiskasvatussuunnitelmaan. Yksittäisten lasten näkökulmista kootaan koko ryhmän näkökulma esimerkiksi projektiin, jossa yhdistyvät lasten monet ideat ja toiveet. Lastentarhanopettajan ja muun tiimin pedagogisen osaamisen kautta ryhmän toiminnan teemat ja projektit kootaan laaja-alaisen oppimisen ja oppimisen alueiden näkökulmasta pedagogiseksi kokonaisuudeksi. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 92-97.) Yhteisesti jaettujen dokumenttien kautta luodaan kasvatuskumppanuutta varhaiskasvattajien ja vanhempien välille. Näkyväksi tehdyn pedagogisen dokumentoinnin kautta vanhemmat pääsevät osallisiksi lasten kokemuksiin ja ajatteluun. Vanhempien on helpompi kertoa varhaiskasvattajille omia näkemyksiään toiminnasta, kun he ovat tietoisia lapsiryhmän tapahtumista dokumenttien kautta. (Keskinen & Lounassalo 2011, 205-206.)

Pedagogisen dokumentoinnin lomake

Kehittämiprojektini vuoropäiväkodissa on käytössä pedagogisen dokumentoinnin lomake. Pedagogisen dokumentoinnin lomakkeeseen (Kuvio 5) kirjataan pedagogisen dokumentoinnin prosessin näkökulmasta lapsiryhmän mielenkiinnon kohteet ja tarpeet. Näiden pohjalta valitaan yhdessä lasten kanssa teema tai projekti, jota voidaan toteuttaa yhdessä koko ryhmän kanssa tai pienryhmässä. Lomake voidaan täyttää useampaan kertaan vuoden aikana joko pienempiin projekteihin liittyen tai koota lomakkeeseen syys- tai kevätkauden aikana toteutettuja projekteja.

Kuvio 5 Pedagogisen dokumentoinnin lomake Vaasassa.

Tämän jälkeen toteutunutta toimintaa arvioidaan laaja-alaisen oppimisen ja oppimisen alueiden kautta. Lisäksi mukaan otetaan lasten oma arviointi toiminnasta. Mukaan voidaan liittää kuvia toiminnasta sekä kirjataan, mitä projektin aikana on yhdessä opittu. Kun tätä lomaketta verrataan pedagogisen toiminnan viitekehykseen (Kuvio 2), voidaan huomata niiden yhtäläisyys. Lomakkeen tarkoitus on auttaa kasvattajia ottamaan huomioon varhaiskasvatustilanteen kymmenen tavoitetta sekä varhaiskasvatussuunnitelman pedagogiset sisällöt, laaja-alainen oppiminen ja oppimisen alueet.

Pedagogisen dokumentoinnin kannalta olennaisinta on lasten arviointi ja tulkinta, joka on tärkeällä sijalla tässä dokumentissa. Lomaketta käyttämällä toteutetaan varhaiskasvatussuunnitelman mukaista pedagogista dokumentointia. Lomakkeen avulla lapsiryhmän kasvattajat pystyvät paremmin huomioimaan, miten oppimisen alueet (ks. Kuvio 3 ja kuvio 5) toteutuvat arjen tilanteissa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukaan oppimisen alueet tulee toteutua osana arkea. Oppimisen alueiden näkökulman huomioiva pedagoginen toiminta voi toteutua vain, mikäli kasvattajat tutustuvat vasun sisältöön (Ahonen 2017, 163). Kehittämiskohtien tuotoksena syntyvä opetusvideo keskittyy juuri pedagogiseen dokumentointiin oppimisen alueiden näkökulmasta.

Vaasan kaupungin paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioidaan pedagoginen dokumentointi tärkeänä työmenetelmänä. Pedagogisen dokumentoinnin lomake voi toimia apuvälineenä Vaasan varhaiskasvatussuunnitelman mukaiselle toiminnan arvioinnille. Pedagogisen toiminnan arvioinnissa on kyse lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantamisesta. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan kolmella eri tasolla. Ensinnäkin toimintaa arvioidaan yksittäisen kasvattajan tai tiimin näkökulmasta käyttäen apuna pedagogisen dokumentoinnin lomaketta. Toiseksi toimintaa arvioidaan koko varhaiskasvatusyksikön tasolla ja kolmanneksi kansallisella tasolla. Kansallisen tason arvioinnit tukevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla ja tukee laadunhallintaa koskevissa asioissa. Lisäksi paikallisella tasolla lasten ja heidän huoltajilleen on mahdollistettava säännöllinen osallistuminen varhaiskasvatuksen arviointiin. (Vaasan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 69.)

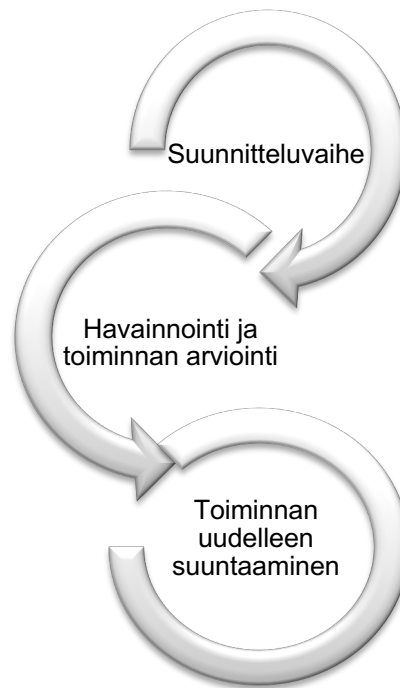
5 KEHITTÄMISPROJEKTIN ETENEMINEN

5.1 Kehittämiprojektin vaiheet ja eteneminen

Kehittämiprojektissa on toimintatutkimuksellinen lähestymistapa, jonka lähtökohtana on tarve muutokseen varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti. Kehittämiprojektin suunnitteluvaiheessa toimintatutkimuksellinen ote tuntui sopivimmalta metodilta valittavaksi. Kuitenkin toimintatutkimuksen raskas rakenne kokonaisuudessaan ei sopinut tälle kehittämishankkeelle. Kehittämiprojektista on kuitenkin tunnistettavissa toimintatutkimukseen kuuluvia piirteitä, syklisen toiminnan prosessissa. Toimintatutkimusta voidaan käyttää ammatillisen oppimisen kehittymisen kuvaavana prosessina ja sen tärkein elementti on pysyvä muutos toiminnassa. (mm. Salonen ym. 2017, 40-42.)

Toimintatutkimukseen kuuluu toiminnan jatkuva parantaminen. Siihen liittyy ihmisten oman työn kehittämistä. Toimintatutkimus on syklinen prosessi, jonka tavoitteena on jatkuva kehittäminen. (Kananen 2009, 9.) Toimintatutkimusta käytetään usein kasvattajien työn tutkimuksissa, sillä siinä pyritään käytännön kasvatustoiminnan ja teoreettisen tiedon vuorovaikutukseen. (Linnansaari 2004, 113). Toimintatutkimuksen lähtökohtana reflektiivinen ajattelu, jossa omaa toimintaa tarkastellaan kehittämisen näkökulmasta (Heikkinen 2015, 211). Kehittämiprojektini mukailee toimintatutkimukselle tyypillistä spiraalimaista rakennetta, jolloin havainnoinnin kautta saatua tietoa käytetään toiminnan uudelleen suuntaamisessa (Kuvio 6).

Spiraalimainen rakenne lähtee liikkeelle tarpeesta ja tavoitteista. Se etenee tarpeen määrittelystä toiminnan suunnitteluun, toimintaan ja arviointiin. Prosessin aikana toimintaa reflektoidaan yhä uudelleen ja määritellään tarvetta uudelleen arvioitavaksi. (Linnansaari 2004, 117.) Kehittämiprojektin suunnitelma vaiheessa valitsin kehittämiprojektini tueksi konstruktivistisen mallin ja spiraalimaisen rakenteen. Konstruktivistisessa mallissa yhdistyy oppiminen osana kehittämistoimintaa (Salonen 2012, 30). Spiraalimaisen rakenteen vaiheet sopivat hyvin projektiini, sillä projektin tarkoituksena on suunnata kasvattajien toimintaa uudelleen tuottaen siihen sopivia työkaluja ja ideoita projektin tuotosten kautta. (Salonen 2013,17; Heikkinen 2015, 212-213.) Konstruktivinen malli yhdessä spiraalimaisen rakenteen kuvauksen avulla tukee kehittämiprojektini etenemistä vaihe vaiheelta (Salonen 2012, 30.)

Kuvio 6. Kehittämiprojektin syklisyys ja reflektiivisyys. (Mukaellen Salonen ym. 2017, 53)

Spiraalisen projektin ensimmäiseen vaihe on aloitusvaihe, joka alkoi maisteriopintojeni alkaessa syksyllä 2017. Aloitusvaiheeseen kuului projektin ideointia ja suunnittelua yhdessä Punahilkkan vuoropäiväkodin pedagogisen johtajan kanssa. Projektin suunnitelma tarkentui entisestään koko päiväkodin henkilöstön kehittämispäivässä esitellessäni projektia. Aloittevaihe ja suunnitelmavaihe tapahtuivat limittäin. (Salonen 2013,17.)

Esivaiheen aikana keräsin tietoa kirjallisuudesta sekä kartoittavan kyselyn kautta siitä, miten meidän talon ryhmissä sovelletaan uutta varhaiskasvatussuunnitelmaa. Kyselyiden vastausten kautta tarkentui, miten projektin tuotoksena syntyvää videota kannattaa suunnata. (Salonen ym. 2017, 52-57.) Työstövaiheeseen kuului ohjausryhmän kaksi pedagogista iltaa, joissa käsitelimme pedagogisen dokumentoinnin merkitystä työssämme. Työstövaiheen aikana sekä ohjausryhmän jäsenet että minä suunnittelimme ja kuvasimme opetusvideolle materiaalia. Työstövaihe kesti helmikuusta toukokuuhun 2018. (Salonen 2013, 18-19.)

Projektin tarkistusvaihe aloitettiin elokuussa 2018, jolloin ohjausryhmän kanssa aloimme työstää opetusvideon sisältöä tarkemmin. Syksyn 2018 aikana ohjausryhmäni kuitenkin hajosi, sillä siihen valitut jäsenet olivat kesän aikana jääneet hoitovapaalle tai vaihtaneet työpaikkaa. Lopulta opetusvideon sisältöä muokkaamassa ja kehittämispro-

jektissa mukana oli minun lisäksi vain kaksi ohjausryhmän jäsentä. Viimeistelyvaihe venyi alkuperäisestä suunnitelmasta marras- joulukuulle 2018. Kehittämisprojektin väliseminaari ja opetusvideon esittely henkilökunnalle pidettiin maaliskuussa 2019. Projektin tuotoksena syntyi opetusvideo, jonka on tarkoitus toimia toiminnan arvioinnin välineenä. (Salonen 2013, 18-19.)

Projektin toimintatutkimuksellisia piirteitä edustaa myös suunnitteluvaiheessa toteutettu kartoittava kysely (Liite 1) sekä työstövaiheen jälkeinen palautekysely (Liite 2). Tein kartoittavan kyselyn, jotta voin saada kokonaiskuvan päiväkotimme toiminnasta sekä mitä projektissa on tärkeää kehittää ja millaisia tuloksia on tärkeää tavoitella. Palautekyselyn kautta halusin kerätä tietoa siitä, miten tiimit ovat kehittäneet toimintaansa projektin aikana. (Toikko & Rantanen 2009, 117.) Näiden kartoittavien kyselyiden tarkoituksena oli toimia alkukartoitusvaiheen ja vaikutusten arvioinnin mittaamisen välineenä (Kananen 2009, 78). Kartoittavat kyselyt toimivat myös kehittämisprojektin yhtenä aineistokeruu menetelmänä, jossa kohdehenkilöt eli päiväkodin henkilöstö vastasivat standardoituihin kysymyksiin ryhmänsä pedagogisesta toiminnasta (Hirsjärvi ym. 2013, 193).

Kehittämisprojektiini sopii kehittämistoiminnan konstruktivistinen malli, sillä siihen liittyy vahva inhimillisten näkemysten huomioiminen ja näkemys yhdessä oppimisesta. Malli sopii myös projektiini siksi, että siinä on oleellista tunnistaa sisäinen perusajatus. Perusajatuksena on, että kehittäminen tapahtuu yhteisen tekemisen, osallisuuden, toiminnasta oppimisen, jatkuvan reflektion ja menetelmäosaamisen kautta. Projektissani yhdistyy monenlaisia kehittämisen, keskustelua edistäviä menetelmiä sekä tutkimuksellisia piirteitä, joita käytän projektin eri vaiheissa sekä tarpeen määrittelyssä sekä havainnoidessa että ohjausryhmän työskentelytavoissa. Tutkimukselliset kyselylomakkeet antavat useamman työntekijän näkemyksen kehittämistarpeista ja heidän omista tavoitteistaan ja oppimisprosessistaan. Näistä saatuja vastauksia käsiteltiin ohjausryhmän kokouksissa suunnaten projektin etenemistä. (Salonen ym. 2017, 52-57; Salonen 2012, 22-30.)

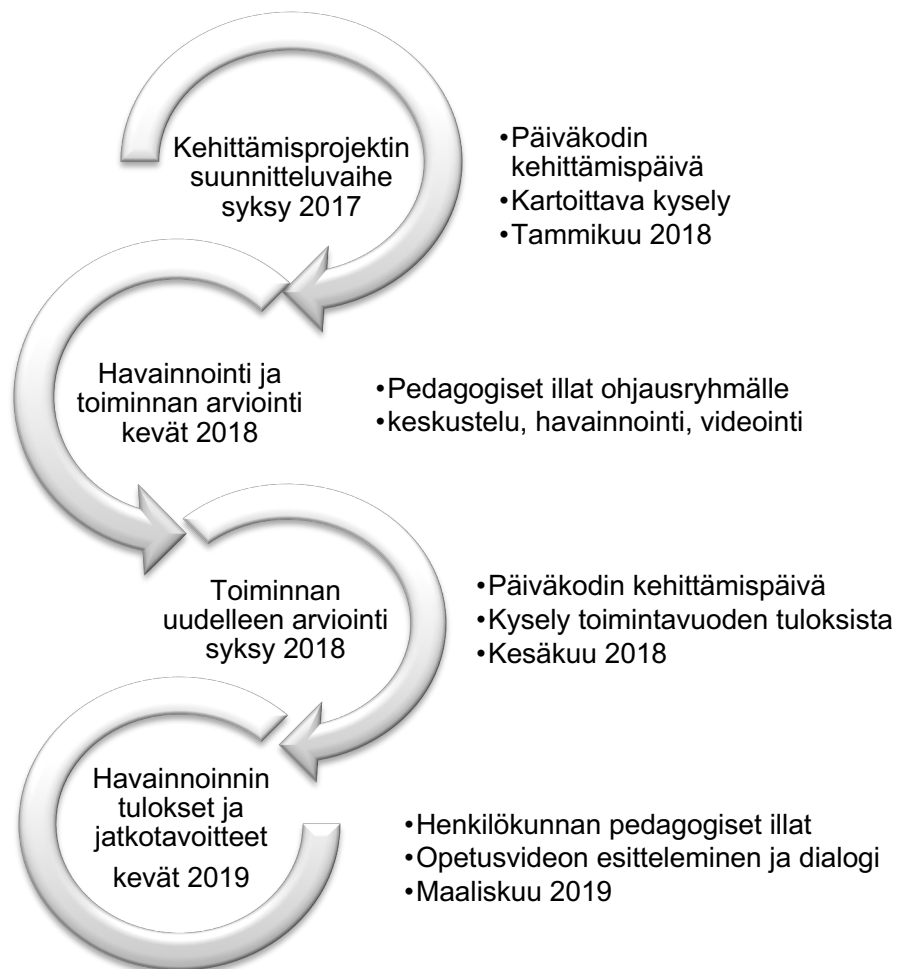
5.2 Menetelmät, aineistot ja analyysi

Kehittämiprojektissani tarve lähtee siitä, että uusi normi velvoittaa työntekijät uudelleenlaiseen ajatteluun. Tämän vuoksi kaikkien kasvattajien on analysoitava omaa tapaansa toimia, jotta he työssään voisivat toteuttaa varhaiskasvatussuunnitelman mukaista pedagogista toimintaa. Tiimien pedagogista toimintaa arvioidaan niin tiimeissä itsessään kuin koko päiväkodin henkilöstön kehittämispäivien ja kuin varhaiskasvattajien ammatillisissa kokouksissa yhdessä päiväkodin pedagogisen johtajan kanssa. Kasvattajien uusi toimintatapa vaatii oman työn jatkuvaa reflektointia suhteessa annettuun normistoon ja lasten tarpeisiin. Jatkuvan reflektoinnin tarkoituksena on kehittää päiväkodin kasvattajien toimintaa enemmän tarpeita ja mielenkiintoa vastaavaksi. (Toikko & Rantanen 2009, 115; Salonen 2013; Varhaiskasvatussuunnitelma 2016, 60; Saarinen & Putkonen 2012, 32.) Toiminnan arvioimiseen käytämme uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti menetelmänä pedagogista dokumentointia sekä pedagogisen dokumentoinnin lomaketta (Varhaiskasvatussuunnitelma 2016, 60; Vaasan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 38).

Työpajoissa, tai projektiin liittyvissä pedagogisissa illoissa, ohjausryhmän jäsenten kanssa sain tietoa eri ryhmistä vuorovaikutuksellisin keinoin. Jäsenten ajatusten, mielipiteiden, tietojen sekä näkemysten vaihdon kautta pystyimme tarkentamaan kehittämiprojektin tehtävien toteuttamistapaa. Kyselyistä ja työpajatoiminnan lisäksi havainnoin kasvattajien toimintatapoja kiertäessäni videoimassa materiaalia opetusvideota varten. Lisäksi eri ryhmien kuvaamat videot kertoivat, miten vasun oppimisen alueita sovelletaan lasten kanssa. (Salonen ym. 2017, 62-63.) Projektin aikana videointi ja valokuvaaminen olivat havainnointivälineitäni, joita projektin aikana koottiin videon muotoon. Näin videolle koottiin pedagogisen dokumentoinnin teoretietoa sekä eri toimintatapoja toteuttaa pedagogista dokumentointia. Videointi ja valokuvaaminen olivat osa osallistuvaa havainnointia, jolloin olin mukana tiimien toiminnassa (Hirsjärvi 2013, 216)

Kuten edellisessä luvussa kuvasin, kehittämiprojekti aloitettiin ideointi- ja suunnitteluvaiheen jälkeen Punahilkkan päiväkodin henkilöstön kehittämispäivässä tammikuussa 2018. Kehittämispäivän jälkeen projektille koottiin ohjausryhmä. (Toikko & Rantanen 2009, 117.) Helmikuussa ja toukokuussa 2018 järjestettiin ohjausryhmälle pedagoginen ilta, jossa käsiteltiin millaista materiaalia voimme kerätä ryhmistä opetusvideolle. Lisäksi yhteisen pohdinnan kautta osallistujilla on mahdollisuus oppia toinen toisiltaan yhteisen dialogin kautta. Kuvattaessa ja dokumentoidessa projektiin toimintatilanteita, voi-

daan käyttää osallistuvaa havainnointia kehittämisprojektin välineenä. (Toikko & Rantanen, 2009, 143; Salonen ym. 2017, 55.) Kehittämisprojektin tarkoituksena on videon kautta tuottaa toimintamalleja tai tapoja toteuttaa uutta vasua, joka voi toimia esimerkkinä muille varhaiskasvatuksen henkilöstölle (Salonen ym. 2017.) Spiraalisen mallin mukaan kokosin projektissa käytetyt menetelmät ja vaiheet yhteen kuvioon (Kuvio 7), jossa näkyy projektin spiraalimainen eteneminen.

Kuvio 7. Projektin eteneminen syklistä menetelmittain 2017-2019.

Projektin tuotoksen valmistuttua pidin kehittämisprojektin viimeiset työpajat koko päiväkodin henkilöstölle maaliskuussa 2019, jolloin esittelin opetusvideon. Nämä pedagogiset illat olivat myös projektin väliseminaari. Kehittämisiltapäivien osallistujat oli jaettu tiimeittäin eri ikäisten lasten kanssa työskenteleviin kasvattajiin. Videon katsomisen jälkeen virisi erilaisia keskusteluja pedagogisen dokumentoinnin toteuttamisesta. Kirja-

sin keskustelua omiin muistiinpanoihini. Dialogi oli antoisaa erityisesti alle 3 vuotiaiden ryhmissä toimivien kasvattajien kanssa, sillä projektin alkaessa he kokivat pedagogisen dokumentoinnin hankalana toteuttaa ryhmässään. Osallistujat antoivat palautetta videon toimivuudesta ja sisällöstä. Dialogin aikana kirjasin projektin muistiinpanoihin kasvattajien näkemyksiä projektin onnistumisesta ja tuloksista.

Kehittämiprojektin aineiston keruu alkoi helmikuussa 2018. Aluksi suunnittelimme ohjausryhmän kanssa, millaista opetusmateriaalia tarvitsemme tekemäämme videota varten. Ensimmäisen kartoittavan kyselyn vastaukset (24 kpl) ja niiden koonti oli aineistonkeruun lähtökohtana. Osa ohjausryhmän jäsenistä lupautui videoimaan ja valokuvaamaan pedagogisen dokumentoinnin prosessin vaiheita omissa lapsiryhmissään. Sovimme aihealueet, esimerkiksi liikunta, joista he tuottivat materiaalia videolle. Osa ohjausryhmän jäsenistä toivoi projektin vetäjää kuvaamaan heidän toimintatuokiotaan lasten kanssa. Tammikuun kehittämispäivässä myös muut ryhmät lupautuivat tuottamaan kuvattua materiaalia. Suurin osa kuvatusta materiaalista kuvattiin niin, ettei lasten kasvoja näy. Sovimme pedagogisen dokumentoinnin periaatteiden mukaisesti, että myös lapset itse voivat valokuvata ja videoida käytettävää materiaalia (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 82-84).

Ohjausryhmän jäsenten lisäksi päiväkodin muut kasvattajat videoivat ja valokuvasivat materiaalia, jonka he toimittivat projektin vetäjälle joko sähköpostin tai tablettien bluetooth-yhteyden kautta. Tämän lisäksi projektin vetäjä kuvasi materiaalia sekä omassa lapsiryhmässään, että päiväkodin yhteisissä tapahtumissa. Videoita ja valokuvia kertyi lopulta yhteensä 520 kpl. Videoita kuvattiin yhteensä 100 kpl, jotka olivat pituudeltaan 10s – 60 s. Osa videoista oli noin neljän minuutin mittaisia, mutta niitä jouduttiin leikkaamaan paljon. Valokuvia kertyi yhteensä 420 kpl. Kuvamateriaali kerättiin yhteen sähköiseen kansioon, josta niitä voitiin hyödyntää videon teossa. Materiaalin aktiivisin aineistonkeruu oli keväällä 2018. Tämän jälkeen kuvattua materiaalia leikattiin ja koottiin videoksi. Ensimmäinen versio opetusvideosta oli valmis toukokuussa 2018, jolloin ohjausryhmä kokoontui uudestaan. Ohjausryhmä arvioi keskeneräistä videota, jonka jälkeen päätettiin laajentaa sen sisältöä lisää. Lisäksi päätimme tehdä toisen kartoittavan kyselyn henkilökunnalle siitä, miten toimintavuoden aikana on toteutettu varhaiskasvatussuunnitelmaa. Toiseen kartoittavaan kyselyyn vastauksia saatiin vain 14 kpl.

Tarkoituksena oli järjestää kolmas ohjausryhmän tapaaminen kesälomien jälkeen, mutta sitä ei pystytty lopulta järjestämään. Tämän vuoksi opetusvideon sisältöä arvioitiin jakamalla video kaupungin sisäisen ja suojatun pilvipalvelun kautta sovitulle ryhmälle vuoropäiväkodin sisällä. Videon muokkausehdotuksia ja kommentteja kerättiin sähköpostin kautta. Syksyllä 2018 opetusvideota editoitiin ja hienosäädettiin lähinnä päiväkodin johtajien kanssa. Lisäksi kuvattiin lisää hieman uutta materiaalia videota varten. Melkein valmis video ladattiin piilotettuna linkkinä youtube-kanavalle, josta linkin kautta projektiin osallistuneet henkilöt saattoivat katsoa ja kommentoida videon tuottamisprosessia. Lopulta video oli valmis esitettäväksi koko päiväkodin henkilöstölle maaliskuussa 2019.

Kehittämiprojektin aineiston analyysiä tehtiin syklisen prosessin mukaisesti. Kartoittavan kyselyiden tulokset suuntasivat, millaisia asioita on tärkeää havainnoida sekä kuvata opetusvideota varten. Keskusteluanalyysiä käytettiin projektin aikana ohjausryhmän kokoontuessa yhteen ja kirjasin muistiin heidän havaintojaan ja huomioitaan (Lilja 2018, 152-153). Koska projekti ei itsessään ollut tutkimus, emme ohjausryhmän kanssa käyneet kovin tarkkaa analyysiä vaan kartoitimme päiväkodin henkilöstön osaamista. (Hirsjärvi ym. 221-228.)

Videoimalla ja valokuvaamalla aikuisten tapaa toimia lasten kanssa, voitiin havainnoida heidän vuorovaikutustapaansa. Aineiston keruussa käytettiin hyväksi keskusteluanalyysiä, jolloin tarkastelun kohteena oli ihmisten tapa toimia ja järjestäytyä saavuttaakseen päämääränsä. Menetelmää sovellettiin vuorovaikutusaineistojen analyysiin, kun kiinnostuksen kohteena oli ihmisten toiminta. Keskusteluanalyysiä ohjasi kerätty aineisto, joka projektissamme koostui opetusvideolle kootusta materiaalista. Vuorovaikutustilanteiden käyttö aineistona tuki tavoitetta, jotta voitiin ymmärtää vuorovaikutuksen jäsentyneisyyttä. (Lilja 2018, 152-153.) Kerättyjen videomateriaalien kautta ohjausryhmän jäsenet ja projektin vetäjä, saattoivat kerätä projektin kehittämistehtävien kannalta oleellisia asioita.

Henkilöstön osaamista analysoin vertaamalla kahden kartoittavan kyselyn tuloksia. Avoimien kyselyiden vastaukset kerättiin yhteen teemoittain eri kysymysten alle. Projektin vetäjänä kokosin kyselyiden vastaukset saman sisältöisiin luokkiin, jotta kerätystä aineistosta sai kokonaiskuvan. (Valli 2018, 273.) Ennen ensimmäistä kyselyä uusi varhaiskasvatussuunnitelma oli ollut voimassa vain puoli vuotta. Toinen kysely tehtiin koko ensimmäisen toimintavuoden jälkeen. Analysointia vaikeutti vähäinen vastausten määrä. Kyselylomakkeita jaettiin koko kehittämispäivään osallistuneelle henkilöstölle, joita

oli yhteensä noin 60. Kuitenkin vastauksia palautettiin vain kolmannes. Ensimmäisen kyselyn henkilöstö täytti kehittämispäivän aikana ja osa tiimeistä täytti yhdessä lomakkeen. Toinen kysely jaettiin vasta päivän loppuksi, joten suurin osa jätti palauttamatta lomakkeen seuraavana päivänä. Muutama täytti lomakkeen nopeasti ennen kotiin lähtöä. Ensimmäisen kyselyn vastauksia käsiteltiin yhdessä ohjausryhmän kanssa yhteisessä kokoontumisessa. Molempien kyselyiden vastaukset koottiin yhteen kysymysten alle.

Kehittämiprojektin aikana kootut valokuvat ja videot auttoivat sekä ohjausryhmää että projektin vetäjää analysoimaan pedagogisen dokumentoinnin toteuttamisen erilaisia tapoja. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan kannalta kasvattajan yhtenä toimintatapana on lasten toiminnan havainnointi ja arviointi valokuvin tai videoimalla. Samoin kuin lasten kanssa toimiessa käytimme pedagogista dokumentointia varhaiskasvattajien toiminnan arviointiin. Kehittämiprojektin yhtenä analyysimenetelmänä käytettiin varhaiskasvattajien toiminnan havainnointia. Lasten oppimisprosessia havainnointiin ja tulkittiin yhdessä heidän kanssaan tulkiten valokuvia ja videoita. Ohjausryhmänä käytimme samaa pedagogisen dokumentoinnin menetelmää havainnoimalla ja tulkitsemalla aikuisten oppimisprosessia. Kerättyä aineistoa tulkittiin käyttäen reflektivoivaa otetta ja sen avulla jäsenettyjä ja kerättyjä havaintoja yhteisen keskustelun kautta. (Ahonen 2017, 143-144.)

Projektin aikana havaintoaineistoa käytettiin analyysin tukena tehdessämme johtopäätöksiä työyhteisöstä havainnoinnin kohteena. Projektinvetäjänä tein osallistuvaa havainnointia yhdessä muiden aineiston kuvaajien kanssa. Osallistuvassa havainnoinnissa vuorovaikutus oli kaksisuuntaista dialogia tutkijan ja tutkittavien välillä. Havainnointitilanteessa tutkijan oli huolehdittava, ettei hän toiminnallaan pyri vaikuttamaan tuloksiin vaikuttaen kyseessä olevaan toimintaan tai tutkittavien suuntaan. Aineiston keräyksessä ja analyysissä yhdistettiin metodista ja teoreettista osaamista. Havainnointiaineistoa voidaan hyödyntää yhdistämällä projektin muuhun kerättyyn aineistoon, kuten kyselyn tuloksiin. Kehittämiprojektin aineistonkeruun ja analyysissä kyselyiden tulokset ja osallistuva havainnointi yhdessä tukevat kehittämiprojektin tuloksia. (Grönfors 2015, 146-150.)

Kehittämiprojektissamme käytettiin tutkimukselle tyypillisiä piirteitä aineistonkeruussa ja analysoinnissa. Tutkimus – ja kehittämistoiminta linkittyivät käytännössä paljon toisiinsa. Toimintatutkimuksessa tutkimuksellinen toiminta yhdistyy käytännön toimintojen kehittämiseen. Kehittämistoiminnasta tulee tutkimuksellista, kun toimintaa halutaan

tarkkailla ja dokumentoida ja tuottaa tutkimuksellista aineistoa. Tutkimuksellisuuden kautta kehittämistoimintaa voidaan jäsentää ja arvioida toiminnan vaiheita, tavoitteita ja tuloksia. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta ei ole tiedeperustaista tutkimusta vaan kehittämistoimintaa, jossa hyödynnetään tutkimuksen logiikkaa. (Toikko & Rantanen 2009,156-157.)

Kehittämiprojektimme hyödynsi tutkimuksellista toimintaa varhaiskasvattajien osaamistason nostamisessa sekä toimintatapojen arvioinnissa ja kehittämisessä. Kehittämiprojektissamme hyödynnetään toimintatutkimuksen tavoin menetelmiä, jotta toimintaa voitaisiin kehittää edelleen. Toimintatutkimuksessa teoria ja käytäntö ovat palvelevat saman asian eri puolia. (Heikkinen 2015, 204.) Kehittämiprojektissamme varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) tuoma teoreettinen pohja tuki varhaiskasvattajia kehittämään omaa toimintaansa. Kehittämiprojektissa keskityttiin kehittämään toimintaa käytännön kautta pedagogisen toiminnan ja dokumentoinnin näkökulmasta.

6 KEHITTÄMISPROJEKTIN TULOKSET JA TUOTOKSET

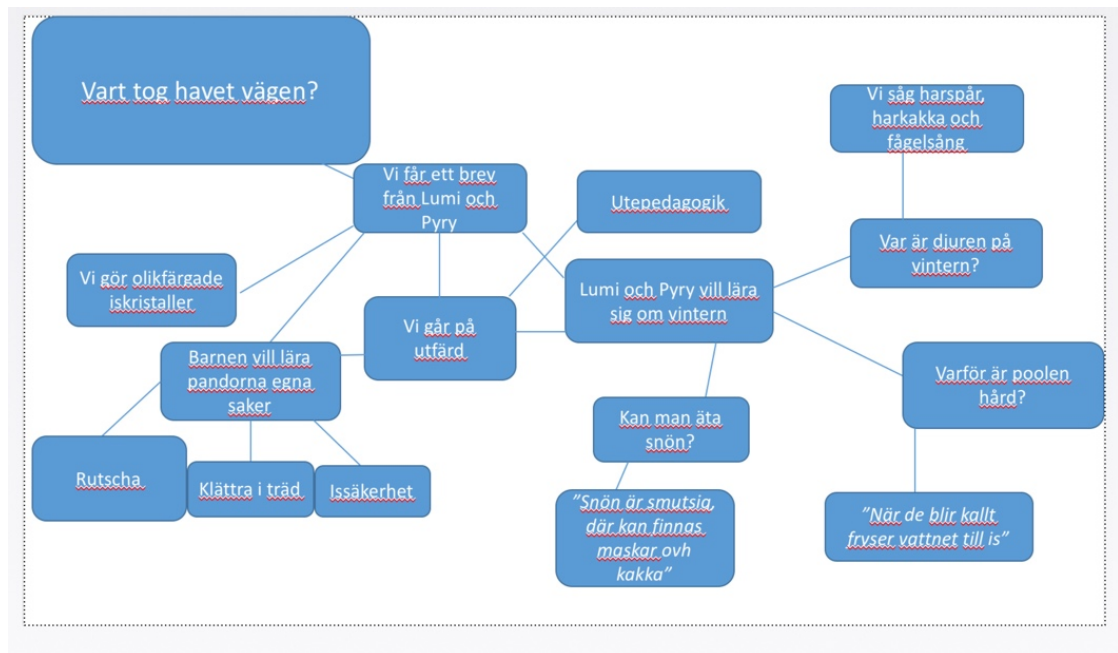
6.1 Pedagoginen dokumentointi vuoropäiväkodissa

Kehittämiprojektissani oli kaksi kehittämistehtävää. Kehittämiprojektin tavoitteena oli nostaa päiväkodin kasvattajien osaamistasoa pedagogisen dokumentoinnin osalta. Tämän lisäksi tavoitteena oli tukea kasvattajia, erityisesti lastentarhanopettajia, dokumentoimaan lasten kanssa tehtävää toimintaa ja leikkejä pedagogisten tavoitteiden mukaisesti. Pedagoginen dokumentointi on kasvattajien työkalu tuodessaan lapsille ja vanhemmille esille lapsiryhmän pedagogista toimintaa. Ensimmäisenä kehittämistehtävä oli kehittää pedagogisen dokumentoinnin lomakkeen käyttöä vuoropäiväkodissa. Tämän lisäksi halusin saada tietoa, miten eri tiimit hyödyntävät uutta vasua ja toteuttavat pedagogista dokumentointia. Ensimmäiseen kehittämistehtävään hain vastausta tekemällä kaksi kyselyä henkilöstölle. Ensimmäisen kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa, miten pedagogisen dokumentoinnin lomaketta käytetään. Toisessa kyselyssä halusin laajentaa ja syventää näkemystäni pedagogisen dokumentoinnin toteutumiseen vuoropäiväkodissamme.

Kehittämispäivässä tammikuussa jaoin ensimmäisen kartoittavan kyselyn henkilöstön täytettäväksi. Vastauksia sain yhteensä 24 kpl. Lomakkeessa kysyin, millaisia teemoja tai projekteja ryhmissä on toteutettu sekä kuinka uuden varhaiskasvatussuunnitelman osia on toteutettu käytännön tasolla. Lisäksi halusin selvittää, miten uusi varhaiskasvatussuunnitelma koetaan vuoropäiväkodissamme. Toisen kartoittavan kyselyn suoritin kesäkuussa 2018, jälleen kehittämispäivässä, jolloin pyysin henkilökuntaa vastaamaan kysymyksiin arvioiden toteutunutta kautta. Vastauksia sain 14 kpl. Toimintakauden arviointilomakkeen kautta sain arvokasta tietoa pedagogisen dokumentoinnin toteuttamisen tavoista päiväkodissamme.

Kyselylomakkeiden kautta sain selville, että tiimeissä on suunniteltu toimintaa lasten mielenkiinnon kohteiden kautta hyödyntäen ryhmän yhteisissä projekteissa lasten ideoita ja toiveita. Ryhmissä on aloitettu tutkimaan asioiden ja ilmiöiden merkitystä yhdessä lasten kanssa. Lapset itse ovat esittäneet kysymyksiä, esimerkiksi mistä maito tulee tai mihin meri häviää talvella. Näiden pohjalta aikuiset ovat tehneet tutkimusprojekteja lasten kanssa löytäen yhdessä vastaukset lasten kysymyksiin. Pitkäkestoisten projektien ja teemojen pohjalta toimiminen on sopinut hyvin vuorohoitoon, johon kaikkien on

helppo osallistua. Näin kaikki lapset pääsevät osallistumaan ja aikuistenkin on helppo jatkaa toimintaa henkilökunnan kolmivuorotyön haasteista huolimatta.

Kuva 1. Mindmap lasten tutkimusprojektista.

Lasten leikin merkityksen avaaminen ja havainnointi sekä sen kautta oppiminen on noussut uuden vasun myötä tärkeämpään rooliin ryhmissä. Vanhemmille on kerrottu leikin merkityksestä oppimisprosessissa ja varhaiskasvattajat ovat itsekin enemmän mukana lasten leikissä. Leikkiympäristöjä on suunniteltu yhdessä lasten kanssa. Varhaiskasvattajat ovat ottaneet lasten osallisuuden osaksi toimintaa, tätä on toteutettu mm. lasten kokouksin tai opetellen äänestämistä ryhmänä. Pedagogisen dokumentoinnin yhtenä ajatuksena on lasten osallisuuden lisääminen. Varhaiskasvattajat ovat tottuneet ottamaan valokuvia lapsista ja heidän leikeistään. Lasten osallisuuden lisääminen valokuvien ja videoiden tulkinnessa sekä toiminnan arvioinnissa on edelleen asia, johon kasvattajien tulee kiinnittää enemmän huomiota. Lasten leikki-ideoihin tarttuminen oppimisen menetelmänä vaatii edelleen harjoittelua sekä aikuisen osallistuminen lasten leikkeihin aktiivisena toimijana unohtuu arjen kiireen keskellä.

Kuva 2. Lasten äänestys esitettävistä lauluista ja toiveet kotileikki-tilaan.

Toisaalta haasteena koettiin pedagogisen dokumentoinnin toteuttaminen. Pedagogisen dokumentoinnin näkökulmasta vuoropäiväkodissämme hallitaan hyvin kysymysten asettelu, lasten toiminnan havainnointi ja itse dokumentointi (valokuvat ja videointi lasten kanssa). Toiminnan arviointia on toteutettu jonkun verran yhdessä lasten kanssa, kysyen heidän mielipidettään esimerkiksi bussiretken onnistumisesta. Kuitenkin toiminnan pedagogisen dokumentoinnin tulkinnan ja johtopäätösten ottaminen osaksi jokapäiväistä toimintaa koetaan haasteena. Vuoropäiväkodissämme on käytössä ohjelmasovellus Seesaw, jonka avulla sekä lapset itse että aikuiset voivat kuvien ja tekstin avulla kertoa päivän tai viikon tapahtumista vanhemmille. Päiväkodissämme järjestetään myös lastentarhanopettajien pedagogisia kokouksia säännöllisesti, joissa voimme keskustella meneillään olevista projekteista. Lisäksi keväisin arvioimme ensin tiiminä sekä opettajankokouksissa toteutunutta toimintaa, jotta voimme kehittää omaa ja koko talon osaamista. Tämä on tärkeä osa koko talon pedagogista dokumentointia ja tilaisuus oppia toinen toisiltamme.

Kuva 3. Tiimien erilaisia tapoja tehdä pedagogista dokumentointia.

Muutama päiväkotimme tiimi käyttää pedagogisen dokumentoinnin lomaketta ja se on otettu osaksi toimintaa. Toisaalta osa tiimeistä kokee lomakkeen täyttämisen edelleen haasteena. Pedagogisen dokumentoinnin lomaketta on käytetty yksittäisiä projekteja toteutettaessa. Muutamalle varhaiskasvattajista lomakkeen käyttö on harjoittelun as- teella ja siksi sen käyttö on asetettu heille tavoitteeksi. Lisäksi kyselyistä ilmeni, että välillä dokumentointi on aktiivisempaa ja toisinaan se jää vähemmälle huomiolle. Näiden kyselyistä nousseiden kehittämiskohteiden vuoksi, olikin erityisen hyödyllistä työs- tää yhdessä sovitun ohjausryhmän kanssa opetusvideota oppimisen alueiden toteutu- misesta käytännössä sekä pedagogisen dokumentoinnin prosessista. Ohessa varhais- kasvattajien kommentteja pedagogisesta dokumentoinnista.

”Erilaisia tapoja toteuttaa pedagogista dokumentointia. Leikkien, kaverisuhteiden havainnointi, kuvaaminen, tuumauslomake, sadutus. Entisestään vielä paremmin huomioidaan lasten mielenkiinnonkohteita ja otetaan ne huomioon toiminnassa.”

”Olemme merkinneet lomakkeeseen eri toiminnan alueet ja se on esillä ryhmässä myös vanhemmille”

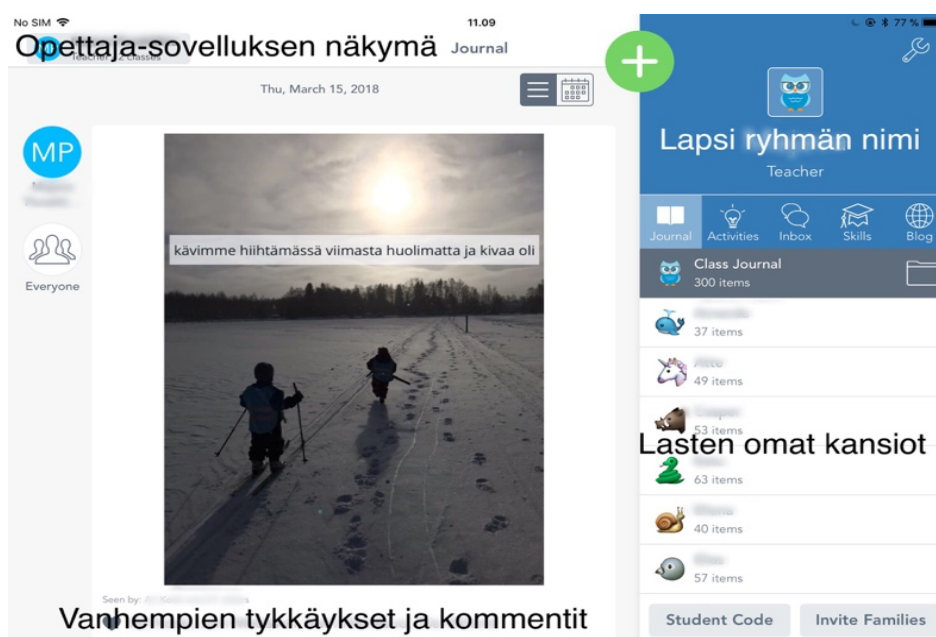
”Olen kokenut, että lomakkeen täyttö on vielä haastavaa. Utta haluan oppia tästä vielä lisää. Haluaisin tehdä lasten kanssa hienoja toiminnallisia projekteja ja kehittää dokumentointia kyseisistä projekteista.”

Toinen tapa toteuttaa pedagogista dokumentointia laajemmin on kerätä pedagogisen dokumentoinnin ja toiminnan seinä valokuvin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) laaja-alaisen oppimisen alueet ja oppimisen alueet on koottu otsikoiksi seinälle, joiden alle on koottu valokuvin lasten kanssa toteutettua toimintaa. Pedagogisen dokumentoinnin lomake on itsessään rajallinen tapa kertoa toiminnasta ja se sopii hyvin erilaisten projektien toiminnan kuvaukseen tai arviointiin. Pienten lasten kanssa projektit ovat pienempiä ja toiminta keskittyy arjen toiminnoille. Kun halutaan kertoa laajemmin koko toimintavuoden tai kauden toiminnasta, pedagogisen dokumentoinnin apuna voidaan käyttää kuvan 5 kaltaista toiminnan kuvausta. Ryhmän lasten vanhemmatkin näkevät, miten arjen toiminta voidaan nähdä pedagogisesti.

Kuva 5. Pedagogisen dokumentoinnin seinä valokuvin.

Vaasan varhaiskasvatuksessa on käytössä Seesaw- sovellus, jonka kautta ryhmän kasvattajat voivat valokuvien ja videoin kertoa lapsen päivästä. Sovellusta voi käyttää, joko ryhmän tabletin tai älypuhelimien kautta. Valokuvien ja videoiden yhteyteen kasvattajat voivat kertoa, millaisia taitoja on lasten kanssa harjoiteltu sekä mitä vielä yhdessä tavoitellaan. Sovelluksessa jokaisella ryhmän lapsella on oma kansionsa, johon yhdessä lasten kanssa voidaan sopia, millaisia kuvia vanhemmille jaetaan. Sovellusta on helppo käyttää yhdessä lasten kanssa. Jokaisen lapsen kansio on näkyvissä vain lapsen vanhemmille. Ryhmän lasten kuvia jaettaessa voidaan päättää, jaetaanko kuva yksittäisen lapsen kansioon vai koko ryhmän kesken.

Kuva 6. Seesaw sovellus pedagogisen dokumentoinnin tukena.

Sovellusta käytetään ikään kuin sähköisenä kasvunkansiona, johon talletetaan lapsen oppimista ja leikkejä, hänen itsensä ja vanhempiensa nähtäväksi. Kasvattajien käytössä on oma sovellus Class -versio, jossa voi hallinnoida koko lapsiryhmän kansioita. Vanhempien käytössä on Family-versio, joka sallii pääsyn vain oman lapsensa kansioon ja tietoihin. Sovellusta käytetään vuoropäiväkodissa pedagogisen dokumentoinnin tukena, jotta vanhemmat ovat tietoisia pedagogisista tavoitteista ja toiminnasta. Sovelluksen kautta lapsiryhmän toiminnasta voidaan tiedottaa nopeasti. Sovellusta on helppo käyttää ja myös lapset itse voivat jakaa haluamiaan kuvia. Tarkoitus on lasten kanssa yhdessä päättää, millaisia kuvia kukin haluaa jakaa vanhemmilleen.

6.2 Opetusvideon tekeminen vuoropäiväkodissa

Kehittämiprojektin toinen kehittämistehtävä oli opetusvideon tekeminen vuoropäiväkodin varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamisesta, oppimisen alueiden näkökulmasta sekä pedagogisen dokumentoinnin prosessista. Pedagoginen dokumentointi on kasvatäjien työkalu tuodessaan lapsille ja vanhemmille esille lapsiryhmän pedagogista toimintaa. Kehittämiprojektin tuotoksena syntyvä video on tarkoitus toimia opetusvälineenä, jotta kasvatushenkilöstön osaamista voidaan nostaa. Kehittämistehtävän tavoitteena on vastata vuoropäiväkodin henkilöstön kehittämistarpeeseen.

Projektin aikana huomasin, kuinka pientä ja suppeaa pedagogisen dokumentoinnin osaaminen on henkilöstömme keskuudessa. Tämän vuoksi videon sisältö muuttui matkan aikana enemmän opetukselliseen suuntaan. Videolla avataan niitä ongelmakohtia, joita huomasin projektin edetessä. Kasvattajat kokevat pedagogisen dokumentoinnin olevan erillinen osa varhaiskasvatuksen opettajan työtä. Tämän vuoksi videossa käsitellään, miten päivittäinen pedagoginen toiminta lasten kanssa voidaan dokumentoida osana arkea. Samalla avaten sekä lapsille että vanhemmille, mitä ryhmässä kulloinkin harjoitellaan.

Tammikuussa 2018 käynnistimme myös opetusvideon työstämisen. Valitsimme kehittämiprojektille ohjausryhmän, jonka jäsenten tarkoituksena oli tuottaa ja arvioida videolle laitettavaa materiaalia. Mentorini kanssa valitsimme videolle kaksi näkökulmaa. Ensinnäkin halusimme käytännön esimerkkejä siitä, miten varhaiskasvatussuunnitelmassa (2016) mainitut oppimisen alueet näkyvät käytännön pedagogisessa toiminnassa. Toisena näkökulmana halusimme tuoda esille pedagogisen dokumentoinnin prosessin. Päiväkotimme on tilattu useita kappaleita Kati Rintakorven ja Elsa Vihmari-Henttosen kirjaa ”Tää on meidän maailma!” (2017), joka on käsikirja pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseen päiväkodeissa. Kirja on toiminut lähteenä koko kehittämiprojektille päiväkodissamme sekä arvokkaana käsikirjana suunnitellessamme pedagogisen dokumentoinnin prosessia opetusvideolle.

Kehittämispäivässä sovimme, millaista materiaalia kukin tiimi voi tuottaa videolle oppimisen alueiden näkökulmasta. Työntäjän puolesta minulla oli mahdollisuus auttaa tiimejä videoimaan erilaisia tilanteita. Alkuun moni lupautui, mutta käytännössä vain kuusi tiimiä, talomme kahdestatoista tiimistä, tuotti materiaalia videota varten. Lähinnä aktiivisimpia materiaalin tuottajia olivat videon ohjausryhmän jäsenet. Monien varhaiskasvattajien haasteeksi osoittautui lupa-anomusten hakeminen lasten vanhemmilta,

vaikka ohjausryhmänä ohjeistimme valokuvaamaan tai videoimaan itse toimintaa ei niinkään lapsia. Lopulta saimme kuitenkin hurjasti käyttökelpoista materiaalia, jota pystyimme käyttämään videolla.

Ohjausryhmään valittiin viisi jäsentä mentorini lisäksi, joista yksi oli lastenhoitaja ja muut lastentarhanopettajia sekä yksi erityislastentarhanopettaja. Ohjausryhmä kokoontui pedagogiseen iltapäivään kahdesti sekä helmikuussa että toukokuussa 2018. Kummallakaan kerralla kaikki jäsenet eivät päässet paikalle. Meillä oli tarkoitus kokoontua vielä kerran elokuussa 2018, mutta jouduimme perumaan sen yhteisen ajan puutteen vuoksi. Syksyn 2018 aikana ohjausryhmän jäsenet ovat katsoneet videota erikseen ja antaneet sen sisällöstä minulle palautetta. Palautteen perusteella olen muokannut lopullista videota. Eniten videota on kanssani muokannut päiväkotimme pedagoginen johtaja Jaana Rintala.

Videosta tuli yhteensä noin 13 minuutin mittainen video, joka koostuu kolmesta osasta. Aluksi videolla käsitellään, kehittämisprojektin painopisteiden mukaisesti, oppimisympäristöjen suunnittelua ja rakentamista yhdessä lasten kanssa. Oppimisympäristöjen merkitystä oppimiselle on käsitelty teoriaosuudessa. Oppimisympäristöjen suunnittelu lasten kanssa on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia, jossa toimintaympäristöä muokataan enemmän vastaamaan lasten mielenkiintoa ja leikin tarpeisiin. Toisessa osassa avataan varhaiskasvatussuunnitelman oppimisen alueiden näkökulmasta pedagogista dokumentointia arjen tilanteissa. Kolmannessa osuudessa avataan enemmän pedagogista dokumentointia teorian valossa, jotta siitä tulisi kasvattajien työkalu (Kuva 7).

Kuva 7. Opetusvideon sisältöalueet.

Kehittämiprojektin aikana videon tekeminen osoittautui merkittäväksi osaksi koko prosessia. Tekemäni kahden kyselyn perusteella sain tietoa, millaista osaamista tai kehittämiskohteita on päiväkodissamme. Suunnitteluvaiheessa jätin avoimeksi, tuleeko videosta talollemme esittelyvideo vai opetusvideo. Kyselyjen tulosten valossa oli selvää, että opetusvideon tekeminen on tärkeämpää, sillä osalle pedagoginen dokumentointi on vielä uutta ja haastavaa. Lisäksi haluamme uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti kertoa vanhemmille, mitä pedagoginen toiminta ja dokumentointi tarkoittavat päiväkodin arjessa.

Videon on tarkoitus jäädä vuoropäiväkotimme johtajien käyttöön, jotta he voivat käyttää sitä sekä sisäiseen että ulkoiseen koulutuskäyttöön. Opetusvideota katsoessamme työyhteisössämme, mietimme yhdessä opetusvideon käyttömahdollisuuksia. Opetusvideota voidaan hyödyntää esitellessämme päiväkodin toimintaa vanhemmille vanhempainillassa. Opetusvideon kautta varhaiskasvatuksen ammattilaiset, niin omassa päiväkodissamme kuin muuallakin työskentelevät varhaiskasvattajat, voivat saada vinkkejä omaan työhönsä. Pedagogisen dokumentoinnin prosessin (Rintakorpi 2018) osalta osaamista syvennetään edelleen toiminnassa. Lisäksi videoon kerätystä materiaalista voidaan työstää jatkossa lisää muuta materiaalia päiväkotimme toiminnan esittelemiseksi.

Kehittämiprojektin jälkeen videon käyttömahdollisuuksia voidaan kehittää edelleen. Videosta tuli kerätyn aineiston vuoksi suhteellisen pitkä. Projektin päätyttyä siitä voidaan tehdä lyhyempi versio ainoastaan pedagogisen dokumentoinnin prosessista ja sen hyödyntämisestä arjessa. Kehittämiprojektin kannalta videon pituus on juuri sopiva, jotta siinä näkyy päiväkodissamme toimintaa laajalti. Lisäksi video avaa arjen toimintojen pedagogista näkökulmaa vanhemmille. Videon kautta voimme tuoda oman päiväkotimme osaamista näkyviin. Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteiden (2016) jälkeen jokaisen kasvattajan on täytynyt pohtia omaa osaamistaan. Videon opetuksellisen näkökulman lisäksi sen kautta on tarkoitus esitellä toimintaa ilon kautta. Video kertoo niistä onnistumisen tarinoista ja tapahtumista, joita koemme lasten kanssa ihan joka päivä yhteisen oppimisen polulla. Video on ikään kuin näyttökoe osaamisen tasosta kasvattajina.

7. KEHITTÄMISPROJEKTIN YHTEENVETO JA ARVIOINTI

7.1 Projektin yhteenveto

Kehittämiprojekti venyi alkuperäisestä aikataulustaan. Tarkoituksena oli että, projekti olisi kestänyt vuoden verran. Matkaan kuitenkin tuli useita takapakkeja niin projektiin osallistuvien sairastumisen kuin ohjausryhmän henkilövaihdostenkin myötä. Toisaalta pidempi projektiaika osoittautui hyödylliseksi projektin tulosten ja tuotosten kannalta. Kehittämiprojektin aikana vuoropäiväkodin henkilökunnalla oli enemmän aikaa syventää osaamistaan pedagogisen toiminnan ja dokumentoinnin osalta. Projektin aikana myös pedagogisen toiminnan johtamisen merkitys, niin kasvattajatiimien kuin johtotollalla, korostui entisestään, jotta oman työn kehittäminen olisi johdonmukaista.

Varhaiskasvatuksessa pedagogisen toiminnan ja dokumentoinnin toteutumiseksi tarvitaan pedagogista johtajuutta. Fonsenin tutkimus (2014) varhaiskasvatuksen pedagogisesta johtamisesta korostaa, ettei pedagogiikkaa voida jättää johtamatta. Yksittäisen kasvattajan pedagoginen osaaminen ei kanna, jos organisaatiokulttuuri ei tue sitä. Lastentarhanopettajilla on oma pedagoginen vastuunsa oman lapsiryhmänsä toiminnasta, mutta viime kädessä laadusta vastaa varhaiskasvatusyksikön esimies. Pedagogisessa johtamisessa on kuitenkin tärkeää ymmärtää, mikä on pedagogista johtajuutta. Lapsiryhmäkasvattajien pedagogisen toiminnan johtamisessa pyritään tiiminä pääsemään asetettuihin tavoitteisiin suunnaten ja edistäen ryhmän kasvattajien pedagogista toimintaa. Päiväkodin pedagogisessa arjessa johtajuus on tilannesidonnaista, jolloin johtaja voi vaihtua tai heitä voi olla useita. (Fonsen 2014, 25-28.)

Varhaiskasvatuksessa johtamistyö rakentuu johtajan tietoisuudelle organisaation kokonaisuudesta, mission jäsentämisestä, ja vision rakentamisesta yhdessä työyhteisön kanssa. Päivittäisjohtaminen ja hallinnointi termeinä kuvaavat perustehtävän johtamista käytännössä, jolloin hoidetaan arjessa esiin nousseet tehtävät. Monet varhaiskasvatusyksiköt tarvitsevat enemmän perinteisen hallinnollisen johtamisen rinnalle leadership-johtajuutta. Leadership-johtajuudessa nähdään perustyön mahdollisuudet, visioidaan tulevaisuutta ja tuetaan työntekijöitä kehittämään omaa työtään. Lisäksi johtajuuden haasteena on selkiyttää perustehtävää ja rakentaa varhaiskasvatusyksikön yhteistä visiota. (Hujala, Heikka, Halttunen, 2011, 289-290)

Kehittämisprojektin vuoropäiväkodin tiimeissä on nähtävissä erilaista sisäistä pedagogista johtajuutta, kun taas toisilla tiimeiltä johtajuuden toimintatapaa vielä haetaan. Vuoropäiväkodin pedagoginen johtaja ohjaa talon sisäisissä lastentarhanopettajien kokouksissa opettajia vahvistamaan omaa pedagogista osaamistaan. Tämän lisäksi hän ohjaa yksittäisiä kasvattajia ja kasvattajatiimejä heidän omissa haasteissaan. Kehittämisprojektin aikana vetämässäni työpajoissa harjoittelin pedagogisen johtajuuden osa-alueita projektin vetäjänä. Kehittämisprojektin aikana pyrittiin myös vuoropäiväkodin toimintaympäristön muutokseen, tarkastelemalla toimintaympäristöä ja sen muokkaamista teorian valossa. Toimintaympäristöön vaikuttaa lasten lisäksi aikuisten pedagoginen toiminta ja se muokkautuu arjen käytäntöjen kautta (Raittila & Siippainen 2017, 283-284).

Tämän vuoksi opetusvideon yksi merkittävistä käsiteltävistä aihealueista oli toimintaympäristön muokkaaminen. Projektin aikana vuoropäiväkodin toimintaympäristön rakentamiseen kiinnitettiin enemmän huomiota. Kuitenkin edelleen päiväkodissa kiinnitetään huomiota enemmän aikuisten luomaan toimintaympäristöön. Jonkin verran lasten leikkialueita suunnitellaan yhdessä lasten kanssa. Tällä osa-alueella kasvattajilla on vielä harjoiteltavaa ja lasten osallisuuden mahdollistamista arjen käytännöissä. Projektin aikana juuri opetusvideon sisältö muokkaantui vastaamaan käytännössä havaittujen kehittämistarpeiden alueisiin.

Opetusvideon tekoprosessiin projektin vetäjänä olisin toivonut enemmän tukea ja osallistumista työyhteisöltä. Kuitenkin opetusvideon esittelevissä pedagogisissa illoissa nousi hyvin dialogin kautta henkilöstön ajatuksia ja toimintatapoja pedagogisen dokumentoinnin suhteen. Tämänkin dialogin kautta olisi ollut mahdollisuus syvempäänkin pohdintaan, mutta projektin kokonaisuuden kannalta saadut tulokset ovat riittäviä. Osa henkilökunnasta kokee rasitteena uuden teknologian käytön, koska sen käytön opettaminen vie toisilta kauemmin aikaa. Samoin joidenkin sovellusten käyttö ja havainnointien sekä pedagogisten asiakirjojen kirjaaminen tuntuu monille aikaa vievältä prosessilta.

Rintakorpi (2018) vertaa dokumentoinnin eli tallentamisen ja pedagogisen dokumentoinnin eroja ja syitä tutkimuksessaan. Hän huomasi omassa tutkimuksessaan, että toiminnan tallentaminen liittyy aikuisjohtoiseen toimintakulttuuriin. Varhaiskasvattajat ovat kiinnostuneita lapsista ja toiminnan näkyväksi tekemisestä, mutta lasten oma osuus dokumentoinnissa on vähäistä. Tällöin dokumentoinnin motiivina on halu tuntea ryhmänsä lapset paremmin, sekä kerätä muistoja vanhempia ja lapsia varten. Kuitenkin

Rintakorpi toteaa tutkimuksessaan vähäisen pedagogisen dokumentoinnin liittyvän varhaiskasvattajien tarvitsemaan ammatilliseen tukeen. (Rintakorpi 2018, 58.)

Projektin vetäjänä huomasin jonkin verran samantyyppisiä tuloksia. Vuoropäiväkodin eri tiimit kasvattajineen dokumentoivat hyvin lasten toimintaa ja pyrkivät dokumenttien avulla tuntemaan lapsiryhmänsä tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Nämä dokumentoitavat ovat esillä myös lapsiryhmien vanhemmille, joko ryhmän seinällä, tai Seesaw-sovelluksen kautta. Kuitenkin varsinainen pedagoginen dokumentointi on edelleen kehittämiskohteena tämän projektin päätyttyäkin. Pedagogiseen dokumentoinnin ammatilliseen osaamiseen ja sen ottamiseksi osaksi kasvattajan työkalupakkia, vaatii vielä enemmän aikaa ja perehtymistä aiheeseen. Tämän vuoksi opetusvideon sisältö on osaltaan tukemassa kasvattajien osaamistason nostamista.

Itse olen onnistunut kehittämisprojektin aikana kehittämään omaa ammatillisuuttani pedagogisempaan suuntaan. Pedagogisen dokumentoinnin osa-alueet ovat tulleet osaksi toimintaani lastentarhanopettajana. Kehittämisprojektin vetäminen osana kokopäivätyötä on ollut toisinaan haastavaa, mutta antoisaa sekä lisännyt omaa innostustani työtäni kohtaan. Lasten ideoihin tarttuminen sujuu luonnollisemmin ja sopii spontaaniin toimintatapaani. Lasten kanssa ideoidessa ja suunnitellessa toimintaa, voi itsekkin nähdä oppimisprosessin eri valossa. Oman kasvattajatiimin aktiivisena jäsenenä toimiminen on opettanut enemmän kuuntelemisen taitoa sekä olen saanut monia mahdollisuuksia vertaisoppimiseen. Työskennellessä eri ikäisten ja erilaisten ammatillisen kokemuksen omaavien kasvattajien kanssa, olen voinut rikastaa omaa oppimisprosessiani. Oma ammatillinen osaaminen ja toiminta on ollut tavoitteellisempaa ja merkityksellisempää kuin aiemmin.

Kehittämisprojektin vetäjän roolissa olen voinut opetella pedagogista johtajuutta. Toisinaan pedagoginen johtajuus vaatii rohkeutta, kun oman tiimin sisällä kaikki eivät osallistu toimintaan yhteisesti sovitulla tavalla. Kasvattajatiimin pedagoginen johtajuus vaatii ammatillista varmuutta omasta osaamisesta sekä toisten kasvattajien erilaisen työtyön kunnioittamista. Tiimikokouksissa keskusteleminen auttaa ymmärtämään tiimin jäsenten toimintatapaaja ja auttaa jaksamaan työssä. Tiimipalaverissa toiminnan arviointi ja kehittäminen yhteisesti keskustellen auttaa oman näkökulmansa avartamisessa. Päiväkodin arjessa toimiminen on välillä hektistä ja kiireistä eikä aina ehdi pysähtymään pohtimaan oman toiminnan merkitystä ympäristölle. Tämän vuoksi projektin aikana raportin kirjoittaminen ja koko työyhteisön toiminnan havainnointi on tukenut oman työni reflektointia ja kehittämistä.

7.2 Projektin arviointia

Kehittämiprojektin tavoitteena oli nostaa päiväkodin kasvattajien osaamistasoa pedagogisen dokumentoinnin osalta. Tämän lisäksi tavoitteena oli tukea kasvattajia, erityisesti lastentarhanopettajia, dokumentoimaan lasten kanssa tehtävää toimintaa ja leikkejä pedagogisten tavoitteiden mukaisesti. Pedagoginen dokumentointi on kasvattajien työkalu tuodessaan lapsille ja vanhemmille esille lapsiryhmän pedagogista toimintaa. Ensimmäisen kehittämistehtävän tuloksista voidaan huomata, että kehittämiprojektin aikana on voitu vastata ainakin osittain tavoitteeseen. Vuoropäiväkodissa käytetään pedagogisen dokumentoinnin lomaketta, mutta sen käyttöä voidaan edelleen parantaa ja syventää. Lomakkeen käytön lisäksi on löydetty muitakin tapoja toteuttaa pedagogista dokumentointia. Projektin aikana on siis havaittavissa ihmisten erilainen tapa oppia ja omaksua tietoa, siksi projektin arvioinnissa on hyvä kiinnittää huomiota oppivan työyhteisön toimintaan.

Oppivaan työyhteisöön kuulumisen ja toimintaan osallistuminen edistää merkittävästi kasvattajien voimavaroja kehittyä työssään. Kasvattajien oppiminen on sidoksissa siihen työympäristöön, jossa yhdessä työskennellään ja kehitytään ammatillisesti. Tiedon oppiminen on sidoksissa arkipäivän eri tilanteisiin. Varhaiskasvatuksen ammatillinen yhteisö voi tarjota hyvän alustan vertaisoppimiselle ja eri ammattiryhmien väliselle keskustelulle. Tähän oikean ajan ja paikan löytäminen voi olla haaste, sillä lapsien läsnäollessa keskitytään ensisijaisten lasten tarpeisiin. (Kupila 2011, 301-305.) Vuorohoitoryhmässä tämä on erityinen haaste, sillä työvuoroihin tullaan ja mennään hyvin erilaisina aikoina. Tämän vuoksi työaikaan kuuluvat pedagogiset illat ja kokoukset antavat mahdollisuuden tällaiseen keskusteluun.

Kehittämiprojektin vuoropäiväkodissa ja projektin aikana pidetyt pedagogiset illat mahdollistavat oppivan työyhteisön kaltaiset keskustelut. Erityisesti maaliskuussa 2019 pidetyt lapsiryhmien ikäryhmittäin pidetyt keskustelut mahdollistivat saman ikäryhmän kanssa työskentelevien vertaisoppimisen. Moniammatilliset kasvattajatiimit ovat työn kehittämisen väline ja konteksti, jonka sisäinen vuorovaikutus ja reflektio on mahdollista (Kupila 2011, 305). Näiden mahdollisuuksien hyödyntäminen riippuu kuitenkin kustakin kasvattajatiimistä. Kehittämiprojektin aikana ja erityisesti pedagogisissa illoissa olen huomannut suuren eron eri tiimien välillä. Kasvattajatiimeissä, joissa tapahtuu sisäistä reflektiota ovat kyenneet nostamaan osaamistasoaan projektin aikana. Tiimeissä, joissa lähinnä keskitytään käytännön työn toteuttamiseen, kasvattajat eivät olleet motivoituneet osallistumaan vertaisoppimisen mahdollistavaan keskusteluun.

Varhaiskasvatuksen asiantuntijuus kehittyy toiminnan kautta ja se on jatkuvassa vuorovaikutteisessa prosessissa. Esimerkiksi kasvattajatiimin sisällä voidaan asettaa yksittäisille kasvattajille tavoitteita, joihin vastaamalla työntekijät kehittävät taitojaan ja osaamistaan. Näihin yksittäisten työntekijöiden kehittyviin taitoihin koko tiimin ammatillinen osaaminen perustuu. Tämän vuoksi työyhteisöissä kehitetään jatkuvasti käytänteitä, jotka mahdollistavat pysähtymisen ja yhteisen keskustelun keskeisten asioiden äärelle. (Kupila 2011, 303). Samanlaiseen kokemuksen kautta ja toiminnallisen ympäristön kautta oppimiseen kiinnitti huomiota aikanaan 1900-luvulla John Dewey. Hänen oppimisteorianansa ytimenä oli, että ajatukset ja ideat eivät ole irrallisia, vaan syntyvät toiminnan yhteydessä. Deweylaisen ajattelun perustana on learning by doing- periaate, jossa ongelmat ratkaistaan toimimalla ja arvioimalla toiminnan tuloksia. (Rinne ym. 2004, 172-174.)

Projektin kokonaiskulkua voidaankin kuvata deweyläisen kokemuksellisen toiminnan kautta. John Dewey kehitti kasvatustieteitä jo 1900-luvulla, mutta hänen tekemänsä havainnot elävät kasvatustieteissä edelleen. Hänen mukaansa muutokset kasvatustieteissä tai opetussuunnitelmissa kertovat muuttuvasta yhteiskunnallisesta tilanteesta. Dewey keskittyi aikanaan koulujärjestelmän kehittämiseen, mutta periaatteet ovat sovellettavissa nykyiseen varhaiskasvatukseen, sillä hän keskittyi lapseen oppijana. Deweyn käsityksen mukaan opetuksessa tulisi keskittyä luomiseen, tutkimiseen, taiteelliseen ilmaisuun sekä sosiaalisen yhteisöllisyyden tarpeeseen. Nämä samat periaatteet ovat löydettävissä nykyisen varhaiskasvatussuunnitelman (2016) perusteista. Koulun tarkoituksena oli toimia pienoisyhteiskuntana, jossa opeteltiin toimimaan ryhmässä auttaen ja huomioiden toisten ja koko ryhmän tarpeet. (Rinne ym. 2004, 172-174.)

Kehittämiprojektin tuloksista ja tuotoksista on huomattavissa, että sovellettaessa varhaiskasvatussuunnitelman (2016) perusteiden mukaista toimintaa, kokemuksellinen oppiminen tukee varhaiskasvatuksen ammattilaisen työn kehittämistä. Uuden tiedon soveltaminen toteutuu parhaiten arjen toimintojen kautta. Kehittämiprojektin jatkotavoitteena on edelleen pedagogisen dokumentoinnin haltuunotto kasvattajan työkaluna. Opetusvideon tarkoituksena on edesauttaa tätä kasvuprosessia. Jokaisen kasvattajan on kuitenkin itse haluttava kehittää itseään ja omaa työtään. Projektin aikana huomasi edelleen jonkin verran muutosvastarintaa, mutta kasvattajan työ on jatkuvaa oman työnsä reflektointia ja uudelleen suuntaamista, kuten kehittämiprojektin syklinen toiminta tätä kehittämistä kuvaa (Salonen ym. 2017, 53).

Kehittämisprojektissa mukana olleiden Punahilkkan vuoropäiväkodin varhaiskasvattajien osaamistaso, suhteessa projektin tavoitteisiin ja tehtäviin, voidaan todeta kehittyneen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) on suhteellisen väljä asiakirja normittamatta varhaiskasvatuksen pääperiaatteita, jättäen niin kunta kuin varhaiskasvatusyksiköillä soveltamisvaraa. Normina se kuitenkin yhdenvertaistaa varhaiskasvatuksen laatua kansallisella tasolla. Pedagoginen dokumentointi on käsitteenä uusi monille varhaiskasvatuksen ammattilaisille, mutta velvoittavan asiakirjan myötä siihen on paneuduttava aiempaa enemmän ja syvennettävä osaamista, ei pelkästään dokumentoinnista ja havainnoista, vaan tuomalla siihen pedagogisen merkityksen. Palaamalla raportissa esitettyyn varhaiskasvatuksen toimintaympäristön merkitykseen, voidaan todeta projektin tuotoksen eli opetusvideon tuovan lisänäkökulmia arjen työhön. Opetusvideon näkökulmat toimintaympäristön muokkaamisesta, leikin merkityksestä oppimiseen ja pedagogisen dokumentoinnin teoria havainnollistaminen ovat tukena osaamistason kehittämisessä.

Projektin päätyttyä on vaikea arvioida yksittäisen työntekijän oppimista. Työyhteisönä olemme kuitenkin edistyneet, mikä näkyy kyselyiden tuloksissa ja videolle tuotetun materiaalin laadussa. Projektin arviointivaiheessa oli mahdollisuus oppimiseen, joka näkyi videon julkistamisen jälkeisessä dialogissa. Projekteista oppiminen ei ole automaattista vaan siihen tarvitaan jäsenettyä arviointia ja palautetta. Tarkoituksena olisi luoda kannustava ilmapiiri, jossa tietoa jaetaan ja sallitaan epäonnistuminen. Kehittämisprojektin aikana päiväkodissamme on ollut myös muita kehittämishankkeita sekä oman työn kehittämiseen on kiinnitetty enemmän huomioita. (Saarinen & Putkonen 2012, 35-36.)

Toiminnan kehittäminen voi toisinaan olla hankalaa sillä, ihmisillä on taipumus toimia totuttujen tapojen mukaan. Vaikka toiminnan uudet tavoitteet tiedostetaan, omia toimintatapoja on vaikeaa kääntää uuteen suuntaan. Uuden tiedon omaksuminen vie enemmän aikaa ja energiaa. Tiedyt rutiinit ja toimintatavat siirtyvät helposti hiljaisena tietona eteenpäin työyhteisössä. Jokaisen kasvattajan tulisi tarkastella omaan toimintaansa objektiivisesti, tarkastellen omaa toimintaansa organisaation tavoitteiden ja perustehtävän mukaisesti. Pedagoginen johtajuus on vastuunottoa varhaiskasvatuksen laadusta ja kehittämisestä. Jokainen kasvattaja ottaa vastuuta omasta toiminnastaan ja sitoutuu oman työtehtävänsä roolissa yhteisiin tavoitteisiin ja toimintatapoihin. Uusi varhaiskasvatussuunnitelmaakin edellyttää oman toiminnan sisäistä ja ulkoista arviointia. (Fonsen 2017, 33.)

Tutustuessani lähdekirjallisuuteen olen pohtinut oppimisen prosessia monelta eri kanalta. Loppujen lopuksi voin kantaa vastuuni vain omasta oppimisprosessistani. Kuitenkin videot ja kuvat dokumentteina kertovat siitä kasvusta, jota on tapahtunut koko projektin aikana. Kasvatustyössä eletään jatkuvalla aikajanalla, jolloin läsnä on menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Kasvattajan työssä ohjataan lapsia katsoen tulevaisuuteen tiedostaen, ettei sitä voi nähdä tarkasti tai katsoa sitä lapsen puolesta. Aikajanalla toimiessamme teemme päätöksiä nykyhetkessä suunnaten toimintaa ja päätöksiä tulevaisuuteen. Kuitenkin nykyhetken toiminta on aina seurausta siitä, mitä on tehty menneisyydessä. toimintaa. Analysoimalla omaa toimintaa voidaan aina löytää uusia ja vaihtoehtoisia toimintamalleja. (Atjonen 2012, 16.)

7.2 Projektin jatkotavoitteet

Kehittämiprojektin jälkeen jatkotavoitteena työyhteisöllämme on edelleen syventää pedagogisen dokumentoinnin osa-alueita. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) viimeinkin normittavat kasvattajien työtä, yhtenäistäen sitä tasa-arvoisempaan suuntaan. Rintakorpi (2018) toteaa tutkimuksen päätössanoissaan, että Suomessa tarvitaan lisää tietoa, keskustelua ja tutkimusta pedagogisesta dokumentoinnista. Dokumentoinnin tavoista löytyy materiaalia ja vaikka dokumentoinnin välineet ovatkin uudistuneet, dokumentoinnin tavat ovat monella kasvattajalla hallinnassa. Pedagogisen dokumentointiin ei ole yhtä sopivaa tapaa toteuttaa vaan se muokkautuu lapsiryhmän ja kasvattajien yhteiseen toimintaympäristöön sopivaksi. Tämän vuoksi materiaalia ja tutkimustietoa pedagogiseen dokumentointiin tarvitaan lisää, ei vain Vaasan varhaiskasvatuksessa vaan kansallisella tasolla. Kehittämiprojektin päätteeksi voi todeta koko oppimisprosessin olevan vasta alussa, mutta yhdessä sitä on hyvä jatkaa. (Rintakorpi 2018, 61.)

Loppusanoiksi voisin lainata viisivuotiaan tytön lausahdusta mennessämme hiihtämään. "Ole vahva, älä luovuta!", totesi hän kaverinsa kompuroidessa suksia kantaessaan. Tämä lausahdus kuvaa hyvin sitä positiivisuuden henkeä, jolla me varhaiskasvatuksessa lasten kanssa työskentelemme. Koko oppimisprosessi on iloista niin lapsille kuin heidän kanssaan työskenteleville aikuisille. Oppikaamme edelleen yhdessä ja toisiltamme.

LÄHTEET

Ahonen, L. 2017 Vasun Käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.

Alila, K.; Eskelinen, M.; Estola, E.; Kahiluoto, T.; Kinos, J.; Pekuri, H-M.; Polvinen, M.; Laaksonen, R. & Lamberg, K. 2014. Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat. Tausta- aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmistelevalle työryhmän tueksi. Opetus ja kulttuuriministeriö. Opetushallituksen verkkojulkaisu Saatavilla: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75258/tr12.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Atjonen, P. Oppimisesta kasvatukseen, nykyhetkestä tulevaisuuteen. Teoksessa Atjonen, P. 2012. Oppiminen ajassa-kasvatus tulevaisuuteen, Joensuun vuoden 2011 kasvatustieteen päivien parhaat esitelmät artikkeleina. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 15-20.

Eerola-Pennanen, P.; Vuorisalo, M. & Raittila, R. 2017. Johdatus varhaiskasvatukseen. Teoksessa M. Koivula; A. Siippainen, & P. Eerola- Pennanen (Toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Tampere: Vastapaino, 177–191.

Esiopetus suunnitelman perusteet. 2014. Helsinki: Opetushallitus. Saatavilla: https://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetus suunnitelman_perusteet_2014.pdf.

Fonsen, E. 2014. Pedagoginen johtajuus varhaiskasvatuksessa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden yksikkö. Tampere: Tampereen yliopisto. Saatavilla: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/95050/978-951-44-9397-3.pdf>.

Fonsen, E. 2017. Pedagoginen johtajuus varhaiskasvatuksen laadun taustalla -talon tavoista tavoitteelliseksi pedagogiikaksi. Teoksessa Pedagogiikan aika. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto, 31-33.

Gandini, L. 2011 The challenge of assessment: Scaling-up the Reggio Emilia approach in the USA? Julkaisussa Early Childhood matters. November 2011/117. Bernard van Leer Foundation.

Grönfors, M. 2015. Havaintojen teko aineistonkeruun menetelmänä. Teoksessa R. Valli, & J. Aaltola. 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 2015. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 4. Uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 146-161.

Heiskanen, N. 2017. Uudistuva lapsen vasu. Viitattu 20.12.2017 http://www.oph.fi/download/187252_vidoulento_heiskanen_oph_diat.pdf
Videoluento saatavilla: <https://www.youtube.com/watch?v=pDLQZZIsids&feature=youtu.be>.

Heikkinen, H. 2015. Toimintatutkimus: Kun käytäntö ja tutkimus kohtaavat. Teoksessa R. Valli, & Aaltola J. 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 2015. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 4. Uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 204-219.

Hirsjärvi, S.; Remes P. & Sajavaara P. 2013. Tutki ja Kirjoita. 18.Painos. Porvoo: Bookwell Oy.

Hujala, E.; Heikka, J. & Halttunen, L. 2011. Johtajuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 287-299.

Hämeenlinnan varhaiskasvatussuunnitelma. 2017. Lapsuutta Satakielen siivittämänä. Hämeenlinnan kaupunki.

Kananen, J. 2009. Toimintatutkimus yritysten kehittämisessä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 101. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karila, K. 2013. Varhaiskasvatuksen pedagogiset käytännöt lasten oppimisen mahdollistajana tai rajaajina. Teoksessa K. Pyhältö, & E. Vitikka. Oppiminen ja pedagogiset käytännöt varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Helsinki: Opetushallitus, 33-47.

Karila, K. 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus. Tilannekatsaus toukokuu 2016. Raportit ja selvitykset 2016:6. Opetushallituksen verkkojulkaisu. Saatavilla http://www.oph.fi/download/176638_vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf

Karila K. 2017. Mitä on varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Teoksessa Pedagogiikan aika. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto, 9-11.

Keskinen, R. & Lounassalo J. 2011. Pedagoginen dokumentointi, leppoistava osallisuuden mahdollistaja. Teoksessa A-R. Mäkitalo; S. Nevanen; M. Ojala; S. Tast; T. Venninen & B. Vilpas. (toim.) Löytöretkellä osallisuuteen, kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa II. Soccan ja Heikki Waris instituutin julkaisusarja nr 26, 199-216.

Knight, C. 2005. Kvalitet och pedagogistans roll. Teoksessa L. Abbot & C. Nutbrown (Red.) Erfarenheter från förskolan i Reggio Emilia. England, Maidenhead: Open university Press, 45-53.

Koivula, M. & Laakso, M-L. 2017. Lapsen varhainen kehitys kommunikaation, vuorovaikutussuhteiden ja leikin näkökulmasta. Teoksessa M. Koivula; A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (Toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Tampere: Vastapaino, 108-128.

Koivunen P-L. 2009. Hyvä päivähoito, Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kola-Torvinen, P. 2017. Laaja-alainen osaaminen ja oppimisen alueet varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Julkaisussa Pedagogiikan aika. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto, 12-14.

Komi, T. 2017 Toimintakulttuuri muuttuu. Julkaisussa Lastentarha 1/2017 sivut 8-11.

Kumpulainen, K.; Mikkola, A.; Rajala, A.; Hilppo, J. & Lipponen, L. 2014. Positiivisen pedagogiikan jäljillä. Teoksessa L. Uusitalo-Malmivaara, 2014. Positiivisen psykologian voima. Jyväskylä: PS-kustannus, 224-239.

Kupila, P.2011. Varhaiskasvatuksen asiantuntijuus oppivassa työyhteisössä. Teoksessa E. Hujala, & L. Turja. 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 300-311.

Lehtinen, E. & Koivula, M. 2017. Leikki yhdistää aikuisia ja lapsia. Teoksessa M. Koivula; A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (Toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Vastapaino: Tampere, 177-191.

Lilja, N. 2018. Keskusteluanalyysi vuorovaikutuksen tutkimuksen menetelmänä. Teoksessa R. Valli. 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. 2018. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. Uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 149-169.

Linnansaari, H. 2004. Toimintatutkimus, tutkimus muutoksen palveluksessa. Teoksessa P. Kansanen & K. Uusikylä. 2004. Opetuksen monet menetelmät. Jyväskylä: PS-kustannus, 113-131.

Ojala, M. 2015. Varhaiskasvatus, esiopetus ja koulun alku lapsen oppimisen ja kehittymisen näkökulmasta. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Opetushallitus 2019a. Uudet varhaiskasvatussuunnitelmat, mikä muuttuu? Viitattu 20.3.2019. http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus/uudet_vasut.

Opetushallitus, 2019b. Oppimisen alueet. (Kuvio. 2) Viitattu 20.3.2019. http://www.oph.fi/download/180574_pedagoginen_dokumentointi.pdf.

Opetushallitus, 2019c. Pedagogisen toiminnan viitekehys (Kuvio 1). Viitattu 20.3.2019 http://www.oph.fi/download/180571_Varhaiskasvatuksen_pedagoginen_toiminta.pdf.

Opetushallitus 2019d. Varhaiskasvatus. Viitattu 20.3.2019 Saatavissa: http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus.

Opetushallitus 2019e. Varhaiskasvatuksen lainsäädäntö. Viitattu 7.4.2019 Saatavissa: http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/lainsaadanto/varhaiskasvatus.

Opetushallitus 2019f. Pedagoginen dokumentointi. Videoluento. Viitattu 7.4.2019 Saatavissa: https://www.edu.fi/yleissivistava_koulutus/varhaiskasvatus/vasu2017tukimateriaalit/pedagoginen_dokumentointi.

Opetushallitus 2019g. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Viitattu 12.4.2019. Saatavissa: https://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/esiopetus

Opetushallitus 2019h. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. https://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/varhaiskasvatus/perusteet

Punahilkkan päiväkotit. 2019 Esittely Vaasan kaupungin nettisivuilla. Viitattu 20.3.2019. <https://www.vaasa.fi/palvelupiste/punahilkkan-paivakoti>.

Raittila R & Siippainen A. 2017. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö. Teoksessa M. Koivula; A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen. (Toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Tampere: Vastapaino, 283-292.

Rinaldi, C. 2006. In dialogue with Reggio-Emilia. Listening, Researching and Learning. NY. Routledge. Esikatselu kirjaan saatavilla: <https://books.google.fi/books?id=EeQfIOOaUgC&hl=fi>.

Rinne, R.; Kivirauma, J. & Lehtinen E. 2004. Johdatus kasvatustieteisiin. 5. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Reggio-Emilia pedagogiikka, 2018. Suomen Reggio-Emilia yhdistyksen nettisivut. Viitattu 5.1.2018. <https://reggioemiliayhdistys.com>.

Rintakorpi, K. 2017. Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksen suunnittelun ja kehittämisen välineenä. Teoksessa Pedagogiikan aika. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto, 27-28.

Rintakorpi, K. & Vihmari-Henttonen, E. 2017. Tää on meidän maailma! Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten keskus ja Kirjapaja.

Rintakorpi, K. 2018. Varhaiskasvatuksen tallentamisesta kohti pedagogista dokumentointia. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia, numero 24. Helsinki: Helsingin yliopisto. Väitöskirja on saatavilla osoitteessa: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/229852>.

Saarinen, J. & Putkonen A. 2012. Jatkuva arviointi projektitoiminnan kehittäjänä. Teoksessa T. Hautala; M. Ojalehto & J. Saarinen. 2012. Työelämää kehittämässä. Ammattikorkeakoulu projektimaisen kehittämisen kumppanina. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 67. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 32-46.

Salminen, J & Poikonen P-L. 2017 Opetussuunnitelma pedagogisena työvälineenä. Teoksessa M. Koivula; A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen. (Toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Tampere: Vastapaino, 56-74.

Salonen, K. 2012. Kehittämistoiminnan konstruktivistinen malli. Teoksessa T. Hautala; M. Ojalehto & J. Saarinen. 2012. Työelämää kehittämässä. Ammattikorkeakoulu projektimaisen kehittä-

tämisen kumppanina. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 67. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 22-31.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Salonen, K.; Eloranta, S.; Hautala, T. & Kinosaari, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Siren-Tiusanen, H. 2004. Leikki ja Oppiminen. Teoksessa Leikin Aika. Lastentarhanopettajaliiton julkaisu. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto ry, 14-16.

Sheridan, S. & Pramling-Samuelsson, I. 2001. Children's conceptions of Participation and Influence in Pre-school: a perspective on pedagogical quality. Teoksessa: Contemporary Issues in Early Childhood, volume 2 number 2. 2001, 169-194.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3.korjattu painos. Tampere: Tampere University Press. Saatavavilla: http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/100802/Toikko_Rantanen_Tutkimuksellinen_kehittamistoiminta.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2016. Helsinki: Opetushallitus. Saatavilla: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2018. Helsinki: Opetushallitus. Saatavilla: https://www.oph.fi/download/195244_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet19.12.2018.pdf.

Rintala, J. 2017. Pedagoginen päiväkodin johtaja. Vaasan kaupunki. Haastattelu 10.11.2017.

Vaasan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. 2017. Vaasan kaupunki.

Varhaiskasvatuslaki. 540/2018. Annettu: Helsingissä 13.7. 2018. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>.

Valli, R. 2018. Vastausten tulkinta määrällisessä tutkimuksessa. Teoksessa Valli, R. 2018. Ikäkuonoita tutkimusmetodeihin 2. 2018. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. Uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 261-275.

Virkki, P. 2015. Varhaiskasvatus toimijuuden ja osallisuuden edistäjänä. Joensuu: Itä-Suomen Yliopisto. Saatavilla osoitteesta: publications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-1735-5/urn_isbn_978-952-61-1735-5.pdf.

Wallin, K. 1996. Reggio Emilia och den hundra språken. Liber Utbildning. Eskilstuna: Tuna Tryck Ab.

Kartoittavat kyselyt

OSA 1

Jaettiin henkilökunnan kehittämispäivänä 9.1.2018 suomeksi ja ruotsiksi.

Ryhmä/ lasten ikäjako:

Millaisia teemoja/projekteja/toimintahetkiä lasten mielenkiinnon kohteista on syntynyt omassa ryhmässänne?

Miten ryhmässänne on mielestäsi toteutettu uutta vasua käytännön tasolla?

Kerro esimerkkejä

Onko uuden vasun toteuttaminen tiiminä tuonut enemmän mahdollisuuksia vai rajoituksia?

Arvioi, miten ja miksi?

Personalens intervjublankett

Delas ut till personalen på utvecklingsdagen 9.1 2018 och lämnas in till Sanna samma dag.

Grupp/ barnens ålder:

Hurdana teman/ projekt/ lärostunder utifrån barnens intressen har tagits i bruk på er avdelning?

Hur har ni, enligt dig, tagit den nya planen för småbarnsfostran i bruk på er avdelning?
Ge exempel.

Har den nya planen för småbarnsfostran gett ert team fler möjligheter eller begränsningar i ert arbete?

Utvärdera, hur och varför?

Toinen kartoittava kysely

OSA: 2:Toimintakauden 2017-2018 arviointia,
Jaettiin henkilökunnalle kehittämispäivänä 12.6.2018

Ryhmä/lasten ikäjakaus:

Miten olette tiiminä onnistuneet soveltamaan uuden vasun tavoitteita ryhmässänne,
missä omasta mielestäni onnistuitte parhaiten?

Mitä uutta olet oppinut/kehittänyt omassa toiminnassasi noudattaessasi uutta
varhaiskasvatussuunnitelmaa?

¶.....Osan vaihto (seuraava sivu).....

Lupakysely vanhemmille

Hei vanhemmat,

Opiskelen lastentarhanopettajani työni ohessa sosiaalityön maisteritutkintoa. Opintoihin kuuluu tärkeänä osana kehittämisprojekti omalla työpaikallani. Uuden varhaiskasvatussuunnitelmani mukaisesti teen esittelyvideon Punahilkkan päiväkodin pedagogisesta toiminnasta. Videolle kuvaa lasten kanssa tehtävää toimintaa sekä sitä, miten me kasvattajat suunnittelemme ja toteutamme uutta varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tämän videon on tarkoitus palvella myös teitä vanhempia, jotta te näette mitä pedagoginen toiminta ja dokumentointi tarkoittavat käytännössä. Pääsääntöisesti kuvaan tilanteita niin, ettei lapsia voi tunnistaa kasvoista. Saatan kuitenkin ottaa mukaan tilanteita, joissa haastattelen lapsia, miten he itse suunnittelevat leikkejään ja sitä, mitä me voimme ryhmänä tehdä.

Ystävällisin terveisin,

Sanna Afonne

Ryhmän nimi _____

Lapsen nimi _____

Pyydän lupaanne käyttää kuvaamaani aineistoa Punahilkkan päiväkodin esittelyvideossa. Laita x		
Kyllä	Ei	
		Kuvia, josta lapsen voi tunnistaa saa käyttää esittelyvideossa
		Kuvia, josta lasta ei voi tunnistaa saa käyttää esittelyvideossa
		Lasta ei saa valokuvata
		Videomateriaalia, joista lapsen voi tunnistaa, saa käyttää esittelyvideossa
		Videomateriaalia, josta lasta ei voi tunnistaa, saa käyttää esittelyvideossa
		Lasta ei saa videoita

1.....Osan vaihto (seuraava sivu).....